

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Sochy kolem nás aneb didaktický materiál (nejen) pro žáky

Diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Kulichová
Studijní program: N7503 / Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – výtvarná výchova
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – dějepis
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Zářecká Klára, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Kateřina Kulichová

Studium: P14P0820

Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - dějepis, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - výtvarná výchova

Název diplomové práce: **Sochy kolem nás aneb didaktický materiál (nejen) pro žáky**

Název diplomové práce AJ: Statues around Us: Didactic Material (Not Only) for Pupils

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce ve své teoretické části představí kulturní historii a umělecké památky města Hořice v Podkrkonoší především se zaměřením na místní sochařskou tradici a historii zdejší kamenosochařské školy. Studium odborné uměleckohistorické literatury a vlastních uměleckých děl získané informace rozšíří přehled metod užívaných v oblasti zprostředkování uměleckých děl nejen dětem ale také dospělým. Praktická část diplomové práce se zaměří na přípravu, realizaci a nezbytnou evaluaci autorských výtvarně-didakticky zaměřených pracovních listů, jejichž cílem je zprostředkování místní umělecké sochařské tvorby žákům druhého stupně základního vzdělávání. Kvalita vypracovaného materiálu bude hodnocena na základě strukturovaných dotazníků.

HORÁČEK, Radek a Jan ZÁLEŠÁK. Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 190s. ISBN 978-80-210-4371-8. JILEMNICKÝ, Alois. Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884-1984. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, 429 s.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města. Hořice: Město Hořice, 2008, 319 s. ZHOŘ, Igor. Klíče k sochám: (čtení o sochách a sochařích). 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 184 s., [13] s. obr. příl. Objektiv.

Garantující pracoviště: Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Oponent: MgA. Tomáš Moravec

Datum zadání závěrečné práce: 17.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ...

Anotace

KULICHOVÁ, Kateřina. *Sochy kolem nás aneb didaktický materiál (nejen) pro žáky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 90 s. Diplomová práce.

Diplomová práce ve své teoretické části představí kulturní historii a umělecké památky města Hořice v Podkrkonoší především se zaměřením na místní sochařskou tradici a historii zdejší kamenosochařské školy. Studium odborné uměleckohistorické literatury a vlastních uměleckých děl získané informace rozšíří přehled metod užívaných v oblasti zprostředkování uměleckých děl nejen dětem ale také dospělým. Praktická část diplomové práce se zaměří na přípravu, realizaci a nezbytnou evaluaci autorských výtvarně-didakticky zaměřených pracovních listů, jejichž cílem je zprostředkování místní umělecké sochařské tvorby žákům druhého stupně základního vzdělávání. Kvalita vypracovaného materiálu bude hodnocena na základě strukturovaných dotazníků.

Klíčová slova: Hořice, sochařství, pracovní listy, pomníková tvorba

Annotation

KULICHOVÁ, Kateřina. *Statues around Us: Didactic Material (Not Only) for Pupils*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016. 90 pp. Diploma Thesis.

In the theoretical part of this thesis there are introduced the cultural history and historic works of art in Hořice v Podkrkonoší. The main focus is on the local tradition of sculpture making and the history of the local stone sculpture school. Through detailed study of literature about the history of art and the works of art themselves it extends the overview of methods used in the field of mediation of works of art to both children and adults. The practical part of the thesis is focused on the preparation, realization and necessary evaluation of authorial didactic worksheets from the field of fine arts that aim to mediate local sculptural works to the pupils from the fifth to ninth grade of primary schools. Quality of the materials is evaluated on the basis of structured questionnaires.

Key words: Hořice, sculpture, worksheets, monument

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kláře Zářecké, Ph.D., za odborné vedení a podnětné rady při psaní diplomové práce. Děkuji také všem, kteří mne v práci podporovali, zejména své rodině.

Obsah

Úvod.....	9
1 Sochařství ve druhé polovině 19. století.....	11
2 Z historie Hořic v Podkrkonoší.....	18
2.1 Hořice a husitství.....	19
3 Sochařská tradice	23
3.1 Hořický pískovec.....	23
3.2 Počátky sochařství v Hořicích.....	25
3.3 Založení kamenicko-sochařské školy.....	28
3.4 Účast školy na výzdobě města.....	34
3.5 Sochařské sympozium.....	38
4 Praktická část	39
4.1 Náležitosti tvorby pracovních listů.....	40
4.2 Grafická podoba pracovních listů.....	42
4.3 Metodické pokyny k pracovním listům.....	43
4.4 Popis pracovních listů.....	43
4.5 Evaluace pracovních listů.....	49
4.6 Ukázky žákovských prací.....	51
4.7 Katalog sochařů Pomníková tvorba.....	53
4.8 Katalog sochařských děl ve Smetanových sadech	63
Závěr	74
Literatura a prameny	75
Zdroje fotografií.....	83
Přílohy.....	85

Použité zkratky:

AVU – Akademie výtvarných umění

aj. – a jiné

atd. – a tak dále

bud. – budoucí

čes. – český

E. – Evropa, evropský

GP – Galerie plastik Hořice

H. – Hořice v Podkrkonoší, hořický

hl. m. – hlavní město

kos. – kostel

MMH – Městské muzeum Hořice

např. – například

nerealiz. – nerealizované dílo

pom. – pomník

prac. listy – pracovní listy

prof. – profesor

RVP – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

s. – sochař, sochařský, socha (dle kontextu)

soch.-kam. škola – sochařsko-kamenická škola v Hořicích v Podkrkonoší

sous. – sousoší

SVHK – Spolek výtvarníků Hradce Králové

SVU Mánes – Spolek výtvarných umělců Mánes

tzv. – takzvaný

UB – spolek Umělecká beseda

ul. – ulice

UMPRUM – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

výz. – výzdoba

zl. – zlatých

Úvod

Myšlenka zaměřit diplomovou práci na téma hořické sochařské tradice mi připadala velmi přirozená. Od mala mám k Hořicím blízký vztah, často jsme tu jako děti trávili prázdniny a jezdili k babičkám na víkendové návštěvy. V Hořicích jsem strávila i kus svého studentského života a možná právě moment, kdy jsem se za jednoho jarního slunečního odpoledne rozhodla zamířit s knihou do místního parku, ovlivnil i mou volbu tématu diplomové práce. Tak krásné místo na učení těžko jinde hledat. Park je situovaný do klidné lokality města a jeho prostředí nabízí spoustu možností k relaxaci a využití volného času. Vzrostlé stromy tu ve velkém horku poskytují stín, ve větru šumí a jsou útočištěm nejrůznějšího ptactva, které si místo také pochvaluje a dává to svým zpěvem patřičně najevo. Jistě stromy a ptáci nejsou to hlavní, co celému prostoru dominuje. Tak jako i v mnoha jiných parcích je park osazen sochami. Sochy mají lidem připomenout slavné české velikány, jejich skutky, dílo, dávnou minulost, ve které žili, ale poukazují i na vlastní moment vzniku. Zdejší sady však od ostatních parků odlišuje jedna podstatná věc, sochy zde vystavené vznikly v témže městě, na tomtéž místě, v první kamenicko-sochařské škole svého druhu v Evropě. Díky sochařské škole se město stalo slavné, povzneslo zdejší kulturu a započalo dlouhou tradici, která by se neměla dočkat v dnešním „digitálním“ světě zapomnění.

Kousek od parku můžeme nalézt celé přírodní výstaviště moderních plastik nejrůznějších tvarů. Všimla jsem si, že v očích lidí, kteří tu procházejí, jsou spatřovány povětšinou s nevědou. Na někoho působí úsměvně, na jiného divně, řada lidí nechápe, proč taková díla vznikají, co znázorňují, co tím chtěl autor říci? A v neposlední řadě, proč tu vlastně jsou. A já si naopak říkám, jak by ta místa vypadala, kdyby ty soubory soch zde nestály? Dokládají přece úžasnou kulturní vyspělost, jakou se nemůže pochlubit leckteré město a je dobře, že vedení města si toho je vědomo a na sochařské tradici dále staví. Z toho důvodu jsem se rozhodla Hořicím tak trochu pomoci a zprostředkovat jejich bohatost mladé generaci, zasažené vědeckotechnickým pokrokem, který po sobě zanechává neblahé stopy v sociální interakci, komunikaci, empatii, manuální a motorické obratnosti, vyznávání kulturních a etických hodnot, aj. Tento stav zdaleka nepadá na hlavu pouze nové generace, ale je problémem celospolečenským.

V teoretické části se zaměřím na vznik sochařské tradice v Hořicích v Podkrkonoší a pokusím se podat historický a umělecký nástin doby, ve které tvořili první hoříčtí sochaři. Zejména se budu soustředit na pomníkovou tvorbu v Čechách, která udala směr tehdejšího sochařského vývoje a v rámci níž vznikla první slavná díla sochařsko-kamenické školy. Teoretická část také seznámí ve spojitosti se sochařskou tvorbou se stručnou historií města Hořic. Nejvíce prostoru bude věnováno počátkům sochařsko-kamenické školy.

Cílem praktické části je přiblížit současné generaci žáků pomníkovou tvorbu ve Smetanových sadech. K tomuto účelu budou vypracovány autorské pracovní listy, které budou žáky provázet po jednotlivých sochách v parku. Pracovní listy budou k dispozici jako samostatná příloha (ve formátu PDF) pro učitele. Praktická část se věnuje vypracování tohoto didaktického materiálu a ve formě katalogů rovněž předkládá další informační materiály k pomníkové tvorbě v Hořicích.

1 Sochařství ve druhé polovině 19. století

Sochařská tradice města Hořice v Podkrkonoší nabyla svého rozměru v průběhu druhé poloviny 19. století a zejména na přelomu 19. a 20. století, kdy do dějin tehdy ještě Rakousko-Uherské kultury vstoupila nově založená škola pro sochaře a kameníky, škola v českých zemích svého druhu ojedinělá. Jestliže se budeme zabývat sochařstvím regionální provenience, avšak s dalekosáhlým přesahem a mezinárodním věhlasem, je třeba na počátku vytyčit základy soudobé sochařské tvorby české scény, stojící na pozadí tohoto kulturního fenoménu.

V průběhu dlouhého a politicky problematického 19. století, ve kterém staré režimy bojovaly za zachování vlastní existence a udržení pořádků mezi jednotlivými bouřícími se národy, vyvstal ze zcela pragmatických důvodů požadavek propagace úspěchů dynastických vládců a jejich pobočníků. Ve velkém rozsahu se začala šířit pomníková tvorba, která měla oslavovat panovníkovu osobu nebo konkrétního nositele, stojícího za dosaženou satisfakcí říše.¹ Pomníky se stavěly na vybraných místech ve velkých městech a poutaly na sebe nebývale velkou pozornost. Ta zahrnovala pořádání a konání náročných ceremonií. Jednalo se o slavnosti při položení základního kamene a slavnostní odhalení pomníku, a to za přítomnosti významných státních činitelů i samotného panovníka². Součástí oslav bylo pronesení projevu nějakou významnou osobností, jejíž řeč musela být pečlivě předem naplánovaná, zvláště bylo záhodno, aby splňovala požadavky svého zadavatele. Takto získalo umění zcela politický rozměr, jenž měl poutat pozornost široké veřejnosti a působit na její emočně-kognitivní stránku. Ovšem didakticko-estetická propagační funkce umění tu byla odedávna, ne třeba připomínat egyptskou hieratickou kulturu nebo například barokní umění. Samotné pomníky jsou záležitostí antiky. Jejich základy položili Římané, kteří nechávali zhotovovat sochy svým konzulům, vysokým úředníkům a umísťovali je na fóra, náměstí s vysokou koncentrací obyvatel. Po celá staletí po pádu Imperia Romana zůstalo umění spolu

---

¹ V roce 1835 vybudován pomník císaři Františku I. jako symbol zachování a udržení císařství. Pomník maršála Radeckého postaven v roce 1858 na Malostranském náměstí k uctění jeho památky za zachování celistvosti říše po nepokojích v severní Itálii a bitvě u Novarry.

² POKORNÝ, Jiří. Pomníky a politika. In: *Metamorfózy politiky*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, 14–28.

s celou vyspělou kulturou v západní Evropě „zapomenuto“, než jej znovu objevila renesance, která pomníkovou tvorbu více obohatila.³

Antika dala světu základní pomníkovou typologii. Stvořila tři typy pomníků – stojící sochy, sedící postavy a sochy jezdců na koni. Stojící plastiky byly věnovány básníkům, politikům nebo filozofům. Sedící postavy patřily učencům a na vrcholu pomníkové hierarchie stanuly jezdecké pomníky ztvárňující nejvýznamnější osobnosti daného území.⁴ Toto schéma zůstalo zachováno, ale s proměnou společnosti, která během 19. století prošla dalekosáhlými změnami z hlediska sociální stratifikace, průmyslového pokroku, demokratizace, urbanizace měst a dalších, došlo také k rozšíření základny portrétovaných aktérů. Taktéž funkce pomníku převzalo 19. století v takřka nezměněné podobě. Pomníkové umění v sobě spojovalo politické, estetické, společenské i náboženské otázky. Hlavní funkcí pomníků ale bylo a bude připomínání osobností či minulých událostí.

České země v područí Rakouského císařství zachvátilo národní úsilí o nalezení vlastních kulturních hodnot, které hledalo v minulosti vlastní národní hrdiny a ducha národa, který by potvrdil českou svébytnost a postavil ji na roveň německé kultuře. O to se snažili národní obroditelé Šafařík, Jungmann, Borovský atd., později první politici Palacký a Rieger, kteří se sami stali vysoce uznávanými osobnostmi, takřka národními lídry, kterým ve druhé půli století při jejich výročích obyvatelé a čeští politici nechávali zbudovat vlastní pomníky. Kromě těchto novodobých hrdinů se s nárůstem historické literatury a vlastenectví začal prosazovat kult minulosti, který vynesl na povrch znovu oživé historické velikány, císaře Karla IV., Jana Amose Komenského a zejména husity s Janem Žižkou z Trocnova a reformátorem Janem z Husí. Ke konci století počet pomníků v českých zemích rapidně narostl, byly budovány snad v každém městě jako součást urbanistické zástavby, na rušných místech i v nově budovaných parcích. Města se předháněla o to, kdo bude mít dříve postavený pomník „českého giganta“. V případě Hořic se toto prvenství objevilo opakovaně a město je na to náležitě pyšné i dnes.

Proměnila se i platforma zadavatelů, vedle klasických reprezentantů mecenášů z řad aristokracie (dvora, stavovského sněmu, pozemkové vrchnosti, aj.) se po roce 1860 začala zakládat sdružení pro stavbu pomníků. V českých zemích došlo po

---

³ HOJDA, Zdeněk a Jiří POKORNÝ. *Pomníky a zapomínky*. Litomyšl: Paseka, 1996, s. 15.

⁴ KUTHANOVÁ, Kateřina. *Metamorfózy politiky: Pražské pomníky 19. století*. In: *Metamorfózy politiky: Pražské pomníky 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, s. 11–13.

probuzení spolkového života k zakládání spolků nejrůznějšího charakteru, včetně politických stran, jež se velkou měrou podílely právě na zadávání uměleckých zakázek. Patrně nejvýznamněji se zakladatelské činnosti věnoval spolek Svatobor, vzniklý z podnětu Františka Palackého pro podporu spisovatelů a uctění jejich památky. Vznikaly pěvecké a hudební spolky, ženská, dělnická, hasičská, ale i hospodská uskupení. Ne vždy ale nesl finanční náklady na výstavbu pomníků zadavatel, konec století zejména se nesl ve znamení dobročinných sbírek, kdy se na výstavbu skládala, pokud to bylo v jejím zájmu, široká veřejnost, složená z rozličných vrstev obyvatel. Tradičně na donaci uměleckých děl, monumentů nevyjímaje, participovali bohatí mecenáši. V případě Prahy šlo o podnikatele a politika Josefa Hlávku, jenž se finančně podílel na většině pražských pomníků vzniklých na konci 19. století, byť někdy inkognito.⁵

Nárůst zadavatelů vynesl další typy portrétovaných. Tvořily se pomníky hudebních skladatelů, malířů, spisovatelů, regionálně významných osobností, politiků, starostů měst a dalších reprezentantů, kteří korespondovali s poptávkou nových zadavatelů. Tak se stalo, že např. hudební spolky vzdávaly prostřednictvím pomníků poctu slavným skladatelům či muzikantům, kteří pouze přijeli navštívit jejich město bez další větší vazby na toto prostředí. Většinou ale šlo o osobnosti nějakým způsobem spjaté s daným místem. Aby byli zadavatelé schopni uvést svou myšlenku v život a získali na její realizaci patřičné prostředky, museli pro ni přesvědčit veřejnost. Otiskovali proto v novinách nebo uměleckých periodických články nejprve o životě připomínaného jedince a jeho významu pro dané město a poté, když se nápad rozběhl, o postupných krocích na tomto projektu, včetně financování a zasedání komisí pro postavení pomníků.⁶

Někdy se stávalo, že pomníky nebyly veřejností zcela přijaty, staly se zdrojem sporů a nepochopení, protože umělecká forma neodpovídala realitě a všeobecné představě o zobrazení osobnosti. Proto ke konci století vyzněly obecné požadavky pomníkové tvorby. Podání mělo být jasné všem vrstvám, zachycení skutečné podoby až do „krajnosti“ s ohledem na zasazení do dobového kontextu, bez nadbytečného příkrášlování. Tyto realistické znaky odporovaly zadavatelům, mecenášům i radám

---

⁵ HOJDA, Zdeněk. Zadavatelé a mecenáši aneb Kdo pomníky stavěl a kdo je platil. In: *Metamorfózy politiky: Pražské pomníky 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, s. 29–47.

⁶ Jak dokládá např. časopis hudebního spolku Dalibor v Hořicích, Lýra.

odborníků, kteří prostřednictvím přikrášlování pomníků prosazovali vlastní stanoviska a zájmy, a tím hodlali ovlivňovat mínění veřejnosti ve svůj prospěch.⁷

Pro druhou polovinu 19. století byla v českém sochařství nejdůležitější dvě jména, Bohuslav Schnirch (1845–1901) a Josef Václav Myslbek (1848–1922). Oba umělci jsou spojeni s tzv. generací Národního divadla. Účastnili se jeho sochařské výzdoby. Myslbek, vycházející z romantismu a neorenezance, později dospěl k monumentálnímu realismu, navrhl sochy *Hudbu*, *Drama* a *Operu*. Schnirch čerpající z klasicistního německého pojetí, které mu dalo studium na vídeňské a mnichovské akademii, dospěl po italském pobytu v Římě k antikizujícímu novorenesančnímu klasicismu a pro Národní divadlo vytvořil jako hlavní sochař divadla *Apollona* a *devět múz* pro atiku lodžie. Nároží budovy je dekorováno jeho *Trigami* s bohyněmi vítězství.⁸ Ve své době byli velkými rivaly, účastnili se soutěží stejných nejvýznamnějších zakázek, z nichž hlavní cenu mohl vyhrát jen jeden z nich. To také odpovídá skutečnosti, že pomníky v té době nebyly druhořadou záležitostmi, ale těšily se u sochařů největší oblibě. Byla to pro ně nejvyšší meta, které bylo možné v sochařské kariéře dosáhnout.⁹

První střet obou sochařů se projevil u soutěže na návrh pomníku Jana Žižky pro město Tábor. V soutěži nakonec uspěl Myslbek a Schnirchův návrh zůstal nere realizován. Daleko větší kontroverze ale nastala u nejdůležitější sochařské zakázky přelomu 19. a 20. století, totiž u pomníku sv. Václava pro Staroměstské náměstí. Konkurz byl ušit na míru Myslbekovi, kterého si předem vybrali zadavatelé a hlavní mecenáš celého podniku Josef Hlávka. Myslbek začal tvořit návrhy již ve značném předstihu, ještě před vyhlášením celé soutěže v roce 1888, čímž měl náskok před ostatními devíti konkurenty. Ti začali pracovat na návrzích až v roce 1894, kdy byl konkurz vypsán. Komise udělila dvě první ceny – Myslbekovi a Schnirchovi, přičemž se mělo poté rozhodnout mezi oběma kandidáty. Veřejnosti byla bližší forma Bohuslava Schnircha, ale zemský výbor se rozhodl oslovit Myslbeka a o konečné podobě jednal už jen s ním.¹⁰ Osazení sochy sv. Václava proběhlo v roce 1912, ale sochy českých světců – Vojtěcha, Ludmily, Anežky a Prokopa projekt

⁷ HOJDA, Zdeněk a Jiří POKORNÝ. *Pomníky a zapomínky*. Litomyšl: Paseka, 1996, s. 17.

⁸ Srov.: HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995, s. 738; tamtéž, s. 543.

⁹ WITTLICH, Petr. *Sochařství české secese*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2000, s. 20–21.

¹⁰ HOJDA, Zdeněk. *Zadavatelé a mecenáši aneb Kdo pomníky stavěl a kdo je platil*. In: *Metamorfózy politiky: Pražské pomníky 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, s. 34–35.

protáhly až do roku 1924. Výsledku se ani jeden z původních autorů nedočkali. Schnirchovou nejznámější zakázkou zůstalo monumentální dílo pro lázně Poděbrady, pomník krále Jiřího, vytvořený v letech 1891–1894¹¹.

Myslбек považovaný za zakladatele novodobého českého sochařství během svého života pracoval na mnoha zakázkách, uveďme např. sousoší pro Palackého most v Praze (1888–1897), pomníky Karla Hynka Máchy (1912), Františka Ladislava Riegra (1913), Františka Palackého (1885) pro Palackého ul., sochu Oddanost pro atiku vídeňského parlamentu (1884) nebo nádherný sarkofág Václava Švagrovského se ženou ve splývavých šatech (1883).¹² Jako profesor sochařství na Vysoké škole uměleckoprůmyslové a poté Akademii výtvarných umění v Praze odchoval řadu vynikajících sochařů nové nastupující generace: Sucharda, Kafka, Mařatka, Štursa, Kocián, Španiel, Kofránek, atd. Několik z nich přišlo do Prahy po absolvování kamenosochařské školy v Hořicích. Kvůli svému odlišnému přístupu k práci a konkurenci se s nimi dostával často do sporů. I když v jeho tvorbě najdeme sklony k secesnímu symbolismu, dokladem je model sochy *Labutí zpěv*, zůstal zastáncem klasického akademického realismu, jenž odpovídal uhlazenému rukopisu a uzavřeným dokončeným formám.¹³

Mladá generace tíhla k novému způsobu vyjadřování a definitivně ji okouznilo pařížské umění, se kterým se všichni mohli setkat v Praze v roce 1902 na výstavě Augusta Rodina a především v roce 1909 na výstavě Antoine Bourdella.¹⁴ Toto pojetí bylo pro ně nové a odráželo jejich aktuální potřebu vyjádření. Někteří se chtěli učit přímo od francouzských mistrů v jejich ateliérech, leč ne všem se to podařilo. V českém prostředí se toto období označuje jako secesní symbolismus a P. Wittlich jej charakterizuje jako odvrácení od klasicismu klidných a symetrických forem, čili umění jdoucí proti akademismu, ke svobodné tvůrčí tvorbě, podnícené romantickým subjektivismem.¹⁵ Myslbek byl kritizován samotnými žáky, dokonce jeho dlouholetý příznivec a asistent Stanislav Sucharda mu vytýkal jeho „*snahu po úzkostlivé*

---

¹¹ HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995, s. 738.

¹² Tamtéž, s. 543.

¹³ WITTLICH, Petr. *Sochařství české secese*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2000, s. 32.

¹⁴ VOLAVKA, Vojtěch. Přehled soudobého českého sochařství. In: ŠTENC, Jan. *Umění: Sborník pro českou výtvarnou práci*. XII. Praha: J. Štenc, 1940, s. 317.

¹⁵ WITTLICH, Petr. *České sochařství ve 20. století: 1890–1945*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 25.

správnosti, formální dokonalosti.“¹⁶ Sám prosazoval, aby dílo působilo nedokončeně, jevílo se v neustálé proměně a byl z něho patrný okamžitý prožitek.¹⁷ Dosavadní klasicistní styl tvorby považovali za překonaný, nadbytečný, zaobírající se ve stále stejných námětech, jejichž společným rysem byla nápodoba antických vzorů. Program secesního symbolismu nejlépe vyjadřovalo heslo původnosti, vkládání citů a fantazie do tvorby nebo odklon od norem historismu. V oblasti monumentální produkce došlo k uvolnění zavedených klasických principů a otevření přístupu zcela novým cestám.¹⁸

Za dílo, jež vytyčilo nový směr v českém sochařství začátku 20. století a je považováno za stěžejní památku secesního symbolismu u nás, pokládáme bronzový pomník Mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí od Ladislava Šalouna (1870–1946). Šaloun podobně jako soch. František Bílek neprošel Myslbekovým školením, což mu umožnilo větší volnost v tvorbě. Díla jsou charakteristická vkládanou citovou hloubkou, umělcovou výrazovou myšlenkou a expresí, působící na pocity pozorovatele. Na tomto monumentu je patrná inspirace Rodinovými *Občany z Calais*. Celá kompozice kolem ústředního bodu, Husa, působí, jako by byla v pohybu, naturasticko-expresivně ztvárněné postavy husitů a emigrantů okolo vzbuzují neklid, či živelnost.

Zajímavostí je vznik této památky. Za jejím zrodem stojí politická aféra knížete Schwarzenberga, který se při projednávání zemského sněmu o umístění pamětní desky Jana Husa na budovu Zemského muzea vyjádřil na konto husitů jako o „tlupě lupičů a žhářů“, čímž popudil český nacionálně smýšlející národ. Lidé sami od sebe založili krejcarové sbírky na stavbu pomníku a za dva roky se jim po krejcarech podařilo vybrat 1000 zlatých. Zásahu na tom měl pražský pivovar u Fleků a iniciátor pomníku Vojta Náprstek. V roce 1890 došlo k ustavení Spolku pro zbudování pomníku Jana Husa, ke kterému se přihlásilo mnoho významných pražských podniků, spolků a hospodských společností (po celé zemi), včetně politických stran (zejm. mladočeši). Tato okolnost dokládá tehdejší ztotožnění celé společnosti s husitskou tradicí.¹⁹

---

¹⁶ WITTLICH, Petr. *Sochařství české secese*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2000, s. 34.

¹⁷ Tamtéž, s. 34.

¹⁸ Tamtéž, s. 36.

¹⁹ HOJDA, Zdeněk. Zadavatelé a mecenáši aneb Kdo pomníky stavěl a kdo je platil. In: *Metamorfózy politiky: Pražské pomníky 19. století*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2013, s. 36–39.

Po roce 1910 došlo k návratu klasických hodnot a principů do sochařství. V těchto dobových souvislostech se začala utvářet sochařská tradice v Hořicích v Podkrkonoší, s níž je přímo spjata i osoba Ladislava Šalouna.

2 Z historie Hořic v Podkrkonoší

Město Hořice v Podkrkonoší leží na půli cesty mezi městy Jičínem a Hradcem Králové v Královéhradeckém kraji v severovýchodní části České tabule, Jičínské pahorkatině. Svou rozlohou a populací patří k menším typům měst. V současné době zde žije 8625 obyvatel.²⁰

Bohaté kulturní tradice povyšují prestiž tohoto malého města nejen v České republice, ale i v zahraničí. Město se stalo známé zejména díky kamenosochařské škole a hořickému pískovci, využívanému pro své specifické fyzikální vlastnosti pro sochařské a stavební účely po celé republice. Pro význam města bylo zásadní 19. století, kdy je datován vznik první školy tohoto typu v Evropě.

Jméno Hořice je odvozováno na základě dvou možných výkladů. Jedním z nich je romantická idea o příchodu praotce Hora na zdejší vrch obklopený bystřinou a lesy, kde se společně s Hořici, příslušníky svého rodu Hora usadil a založil osadu, jež nesla jeho jméno. Další možností je odvozování jména podle místních přírodních podmínek, tedy polohy původní osady na malé hoře nebo, v případě množného čísla, na malých horách. Odborníci se přiklání spíše k rodovému původu jména, o němž vypovídají i analogické názvy okolních vesnic, např. Miletín odvozeno od jména Milota.²¹

Nejstarší dějiny města Hořic však musíme hledat na místním pískovcovém pahorku rozprostírajícím se na východním konci města. Toto místo, příznačné svou výhodnou polohou v nadmořské výšce 352 metrů, odkud je pěkný výhled do okolí, bylo, jak dokládají místní archeologické nálezy, od nepaměti často vyhledáváno lidmi, kteří zde nacházeli potřebné útočiště. Nejstarší vykopávky spadají až do starší doby kamenné tj. před 25 až 30 tisíci lety. O oblibě lokality svědčí i fakt, že na konci 19. století byly v místech Nového hřbitova objeveny četné jámy lužické kultury popelnicových polí a také doklady středověkého slovanského osídlení.

První písemná zmínka o Hořicích pochází z poloviny 12. století, kdy byl v Českých zemích za krále Vladislava I. zakládán premonstrátský řád. Premonstráti si hořický vrch vybrali za centrum církevní a hospodářské správy zřejmě díky jeho

---

²⁰ *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2015* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, s. 52 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556287/1300721503.pdf>

²¹ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 13.

výhodné zeměpisné strategické pozici a založili zde první kostelík se hřbitovem. Na počest biskupa Jana nechali kostelík zasvětit jemu oblíbenému světci sv. Gothardovi, po němž získalo jméno i celé návrší.

2.1 Hořice a husitství

Přestože se centrum osídlení přesunulo na západ do současného města, vrch Gothard neupadl v zapomnění. Jeho nejslavnější doba měla teprve přijít, a to v éře husitských válek, kdy se město dočkalo zájmu kališnického vůdce Jana Žižky. Ten si místní vrch, ač na obě oči slepý, „vyhlédl“ jako vhodné místo k uplatnění své bojové defenzivní taktiky a s pomocí pouze dvouřadové vozové hradby porazili táborité 20. dubna 1423 panskou stranu vedenou šlechticem Čeňkem z Vartemberka. Tato událost do budoucna rozhodla o náboženském smýšlení zdejšího obyvatelstva a zakořenila tu dlouhověkou tradici víry podobojí způsobu. O tom, že si Hořice husitství a Žižky považují, je zcela zřejmé, na tuto dějinnou památku nechali na vrchu Gothardu, v místě středověké tvrze, vybudovat monumentální Žižkův pomník obklopený vlastním valem, jehož autorem se stal nadějný dvaadvacetiletý sochař Pavel Jiříček (1851–1880), přirovnávaný k osobnosti samotného Myslbeka (1848–1922). Pomník byl vyjádřením zdejšího silného vlasteneckého citění. Průběh jeho vzniku doprovázely národní oslavy, které vyvrcholily velkolepým odhalením 7. září 1873, tedy 450 let od slavné bitvy. Na vůbec první pomník Jana Žižky se tehdy do Hořic přijelo podívat kolem 15 000 účastníků.

Silná vlastenecká hrdost způsobila, že nezůstalo „pouze“ u jednoho pomníku. Další památkou na Žižkovu bitvu je Husitská mohyla, situovaná jižně od města, kde údajně bitva končila. Na umělém návrší byl osazen pískovcový husitský vůz, plný válečné kořisti, jež střeží postava lva, vzhlížející na východ do krajiny. Vůz je dekorován kalichem a husitským mottem „*Veritas vincit*“ (čes. Pravda vítězí), zadní strana obsahuje výčet významných husitských bitev a z boku pak můžeme vyčíst rok vzniku památníku, 1893. Pod mohylu byl umístěn husitský kalich s vlasteneckými verši. Autorem projektu byl Antonín Šešina (1862–1895), žák soukromé dílny J. V. Myslbeka v Praze.

Iniciátor obou husitských pomníků vinárník a husitský nadšenec Josef Šťastný se ani s tímto nespokojil a zamýšlel ve městě postavit pomník samotnému Husovi. Kromě toho se jeho zásluhou přejmenovaly hlavní ulice Jaroměřská a Královéhradecká na Žižkovu a Husovu.

Husův pomník považuji za nejdůležitější a nejvýznamnější sochařský skvost, který lze v Hořicích spatřit, nejen proto, že jeho autorem byl v té době patrně nejslavnější český sochař a svého úkolu se zhostil náramně, ale také pro své propojení s městskou architektonickou zástavbou, s níž vytváří zcela harmonický celek, hodný závidění hlavního města. Proto si zaslouží v textu větší pozornost.

Idea Husova pomníku se začala převádět do reality velmi pozvolna, motivačním stimulem tohoto procesu bylo počínání okolních měst, které si v této záležitosti vedly aktivněji. Materiál, sedmimetrový žulový kvádr, zakoupil na výstavě českého severovýchodu, budoucí starosta Josef Fejfar, který ho věnoval Komitétu pro postavení Husova pomníku v Hořicích. Realizace pomníku se ale neobešla bez komplikací, finanční náklady byly příliš vysoké a Komitét si nemohl projekt z nedostatku peněz dovolit. Do osudu výjimečné kulturní památky zasáhla osoba Ladislava Šalouna (1870–1946), který si v roce 1908 přijel do Hořic vyhlédnout místo pro svého Rýbrcoula. Sám projevil zájem se na pomníku účastnit a dokonce se vzdal i honoráře za práci.²² „*Rád navrhnu Husa pro Hořice. Hořice – město kamene, město sochařské, musí vybudovati mohutný pomník Husovi.*“²³ Podmínkou byla jeho volnost tvorby i použití materiálu. Při umístění žulového balvanu před obchodní školu se totiž zjistilo, že se obelisk pro potřebu pomníku nehodí a materiál neodpovídá umělcově koncepci díla. Namísto žulového bloku byl k vytvoření použit pískovec z Podhorního Újezdu. Dílo mělo být hotovo do výročí Husova upálení, roku 1914 nebo 1915. Ke stanovení ideálního místa i velikosti budoucího pomníku byla před budovu školy sestavena dřevěná kostra. Pomník dle návrhu a modelu Ladislava Šalouna zhotovil František Vejs (1871–1951). Během tvorby pomníku pro Hořice dostal Šaloun příležitost ukázat své schopnosti i na druhém Husově pomníku pro město Prahu. Tento bronzový kolos uprostřed Staroměstského náměstí před Týnských chrámem je považován za Šalounovo nejznámější dílo a dá se říci, že tak trochu zastínil neméně kvalitní hořický počín.²⁴

Projekt byl financován z veřejných sbírek a benefičních akcí. Příspěvky komitét sháněl u průmyslových závodů, peněžních ústavů, různých spolků i jednotlivců např.

---

²² TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 214.

²³ L. Šalouna *Husův pomník v Hořicích: odevzdán veřejnosti 5. července 1914*. Hořice: Komitét pro postavení Husova pomníku, 1914, s. 15.

²⁴ Oba Husovy pomníky srovnává a popisuje P. Wittlich v knize *Sochařství české secese*, 2000.

v hostincích nebo při konání oslav a kulturních událostí. Slavnostní odhalení proběhlo 5. července 1914, čili rok před odhalením *Pomníku mistra Jana Husa* v Praze. Pomník představuje monumentální dílo velkolepých rozměrů: délka 13 m, šířka 9 m, výše 11 m. Pro stabilitu byl pod celou stavbou vyzděn kamenný základ, hluboký 2m o rozloze 237 m³. Pomník se skládá z kvádrového podstavce, na němž jsou osazena dvě alegorická sousoší postav z jednoho bloku kamene. Shrbené postavy nalevo symbolizují prchající lež a klam před pravdou. Naproti tomu postavy mladých lidí vzhlíží s hlavou vzpřímenou k Husově pravdě.

Uprostřed monumentu je vytesána skála, po níž stéká pramen vody do železobetonového bazénku a na jejímž vrcholu spočívá monolitická socha Jana Husa. Hus je ztvárněn jako nezlomný muž stojící a jdoucí proti proudu větru, který mu víří vlasy a čechrá volný oděv. Cestu skrze vítr se snaží prorazit svými lokty a v ruce pod kutnou přítom svírá spis. Pod Husovou postavou je vyryta Šalounova myšlenka:

*OTEVŘEL SKÁLU I TEKLY VODY A ODCHÁZELY PŘES VYPRAHLÁ
MÍSTA JAKO ŘEKY.*

V hloubce této věty i celého pomníku je ukryta symbolická rovina autora díla. Šaloun pocítoval již od dětství k českému reformátorovi úctu, která vyvrcholila společně s touto zakázkou. Aby porozuměl Husovu odkazu a dokázal vynalézt vlastní koncepci pomníku, studoval mistrovu osobnost a jeho dobové názory. „*Z mlh a mraků dějin čím dále tím jasněji zářilo mi čisté světlo jeho ducha a planul oheň kostnické hranice... Hus – toť strhující, vroucí, kypící duševní proud... V návrhu hořickém myslil jsem na Husův význam mravní a osvětový, na čistotu Husova charakteru, který neznal jiné cesty kromě cesty poctivosti a pravdy. Pravda byla mu skalou, z níž tryskal životodárný pramen, který člověka očišťuje a povznáší. Pravda trvá a rozhání mraky klamů a lži a osvětuje lidstvo jasnou sluneční září.*“²⁵ Takto sám Šaloun popsal a obhájil své dílo. Oproti pražské živelné bouřící koncepci je ta hořická jejím protikladem, číší z ní klid a síla i vyrovnanější sochařská forma zpracování tvarů a linií. Krátce před odevzdáním pomníku veřejnosti byl Šaloun za své zásluhy pro Hořice jmenován Hořickým čestným občanem.

---

²⁵ L. Šalouna *Husův pomník v Hořicích: odevzdán veřejnosti 5. července 1914*. Hořice: Komitét pro postavení Husova pomníku, 1914, s. 5. (L. Šaloun o Husově pomníku v Hořicích)

Obr. 1: Pomník mistra Jana Husa v Hořicích, Ladislav Šaloun (zdroj: foto.turistika.cz)

3 Sochařská tradice

3.1 Hořický pískovec

Hořicko a celé Chlumy jsou odedávna vyhledávány pro své přírodní bohatství. Z hořického pískovce, jak se oficiálně souhrnně nazývají všechny druhy pískovcového kamene nacházející se v téměř dvacetikilometrovém pásmu Chlumů, byla po staletí vytvářena díla nejrůznějšího druhu. Zdejší pískovec se používal jako materiál pro stavební účely, technické konstrukce mostů, k technologii broušení ve formě brusiva, ale také k sochařským výzdobám a uměleckým účelům. Tato variabilita využití je dána jeho složením. Nutno dodat, že ne všechny způsoby zpracování vyžadují stejný typ materiálu. Pro některé práce se hodí tvrdší a pevněji tmelený minerál, pro jiné poddajný, měkký, snadno opracovatelný, tvárný kus kamene. Místní podmínky jsou pro to naprosto ideální. Jak s oblibou vykládal prof. Jilemnický, geneze pískovce spadá do období druhohorní křídly, kdy celou oblast zalilo moře a naplavené křemičité písky byly pod nánosem kaolínu, glaukonitu, illitu a křemenného prachu tmeleny do podoby mohutných stěn až dvacetimetrové výšky. Po ústupu moře a dalších tektonických procesech došlo ke zformování krajiny a ustálení sedimentární horniny. Tento geomorfologický proces po sobě zanechal velmi nestejnou usazeninu, jež je charakteristická odlišnými technologickými vlastnostmi v určitých lokalitách. „... místy tvrdý jak žula (Boháňka, Skála), jinde měkký, že ho můžeš rozdrobit mezi prsty jako hrudku soli a že ho žerou husy (Lukavec, Ostroměř), někde se hodí jako brusná hmota (Doubrava, Březovice i Skála), jinde je vhodný na vodní stavby, mosty a fasády (Boháňka), hlavně však je oblíbeným materiálem reprodukcí sochařů, kameníků a architektů (Vojice, Podhorní Újezd, Hořice, Doubrava a Boháňka).“²⁶ Tvrdost pískovce zpravidla narůstá směrem od západní části chlumeckého pásu k východu.

Další vlastností, která se značně liší, je barva. Hořický pískovec může mít mnoho barevných variant od šedobílé po žlutou, ojedinělé není ani rezavé nebo

---

²⁶ JILEMNICKÝ, Alois. *Tradice z kamene: kulturně historický obraz hořického pískovce a kamenoprůmyslu*. Liberec: Českomoravský průmysl kamene, 1973, s. 5.

nazelenalé zbarvení. Obsahuje kolem 90 % křemene, zbytek je vyplněn dalšími minerály (glaukonitem, živcem, slídou, těžkými minerály) a tmely.²⁷

Počátky těžby pískovce na Hořicku jsou doloženy na přelomu 13. a 14. století. Tehdy byl kámen využíván na stavbu kostelů a panských tvrzí. Jedna taková tvrz stála v areálu současného hořického zámku, na jejíž spodní část byl právě místní pískovec použit. Kromě toho, že se využíval na stavební účely v regionu, byl známý a poptávaný i daleko od svého naleziště. Má se za to, že využití našel na stavbě Karlova mostu v Praze a u jiných památek viz tabulka Přehled významného využití hořického pískovce.

Poté, co si lidé uvědomili pozitivní dopad kamene na své životy, zvláště díky výskytu četných požárů dřevěných obydlí, během nichž byla nezdědkou zničena celá městečka, rostl pískovec stále více na oblibě. Spolu s tímto trendem, šlo ruku v ruce i zakládání nových lomů a rozvoj těžby kamene.

Období největšího rozmachu kamenoprůmyslu na Hořicku spadá do druhé poloviny 19. století. Vydání říjnového diplomu umožnilo lidem účastnit se nejrůznějších spolků a v Podhorním Újezdě byl v roce 1977 založen Spolek kameníků s divadelním odborem. Na odbytu a dopravu materiálu měla vliv nově zřízená železnice, která umožnila převážet mnohatunový náklad i daleko za hranice českých zemí, do vzdálené Budapešti, Vídně i Švédska. Ke konci století vzrostl počet lomů až na 80.

---

²⁷ *Dekorační kameny: Obchodní název: hořický pískovec* [online]. 2009 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://www.geology.cz/app/eurolithos/dk_cz.pl?tt_=s&idkk_=10049

3.1.1 Přehled významného využití hořického pískovce²⁸	
Lokalita lomu	Využití hořického pískovce
Podhorní Újezd	Karlův most, Prašná brána, Mostecká věž, Národní divadlo, Národní muzeum, Riegrův obelisk v H., Obecní dům, Rudolfinum
Hořice, u sv. Josefa	Kostel Narození Panny Marie v H., dostavba chrámu sv. Víta, stavba Národního divadla, bankovní paláce v Hradci Králové a Plzni
Doubrava	Socha Krakonoše L. Šalouna v H., pomník Jana Žižky z Trocnova v H.
Boháňka a Skála	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, J. Štursa – Legiobanka, výzdoba Hlávková mostu v Praze, O. Gutfreund – sousoší Babičky v Ratibořicích Pražský hrad, Katedrála sv. Víta, Pevnosti

3.2 Počátky sochařství v Hořicích

I když v Hořicích jistě v minulosti nějakí sochaři působili²⁹ a zanechali po sobě ojedinělá díla, jako jsou např. socha sv. Gotharda a socha sv. Josefa na Gothardě a jeho úpatí, počátky sochařské tradice musíme hledat na začátku 19. století. Tehdy, jak uvádí ve svých monografiích A. Jilemnický, navštěvoval zdejší farní školu při kostele Narození Panny Marie mladý Josef Rychtera (1794–1848). V roce 1810

²⁸ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 146–149.

²⁹ Většinou neznáme jména autorů.

v kostele probíhala rekonstrukce, při které byl budován současný hlavní oltář. Práce italského sochaře Devottiho na tomto oltáři mladého Rychtera tak nadchla, že předurčila jeho budoucí zaměření. Rychtera uprosil svého otce, aby se u Devottiho mohl přiučit sochařskému řemeslu, a odjel s ním do jeho působiště v Hradci Králové. Vyučil se ve všech nutných předpokladech potřebných pro kariéru sochaře, důsledně kresbě i opracování kamene a poté byl poslán do zahraničí na zkušenou k jiným sochařům. Po studiích se Rychtera vrátil do Hořic, kde založil první sochařský ateliér i vlastní rodinu.³⁰

Rychtera tvořil ve stylu klasicismu a empíru. Hlavní náplní jeho tvorby byla volná plastika a reliéfní výzdoba. Do své smrti stihl zhotovit mnoho hřbitovních pomníků, menší množství soch a sousoší pro veřejné účely. Nejvýznamnější práci v jeho díle představuje klasicistní Mariánský sloup (1824) umístěný na náměstí Jiřího z Poděbrad v Hořicích. Sousoší se tyčí na trojbokém podstavci z dílny kameníka Františka Krause, do jehož plochy jsou zasazeny reliéfy ze života Panny Marie a na nároží umístěny sochy třech apoštolů, sv. Jana Evangelisty, sv. Petra a sv. Pavla. Uprostřed v ose sousoší stojí na kanelovaném hranolovém pilíři Panna Marie Immaculata (neposkvrněného početí) se svatozáří a hvězdami, zašlapující hada na sféře. Klasicistní mariánský sloup tehdy nahradil původní sloup z roku 1700, poničený následky povětrnostních podmínek. Stavba započala 13. 10. 1823 a byla vyčíslena na 555 zlatých a třicet krejcarů.^{31 32 33}

Ve svém otci se zhlédl i Rychterův syn František, kterému byla ale vyměřena krátká délka života a jeho potenciál se nestačil plně rozvinout.

Na Rychterův odkaz navázali v éře romantismu zejména bratři Jiříčkové. Nejstarší z bratrů, Josef (1835–1895) si založil v Hořicích dílnu a sochařině přiučil i o mnoho let mladšího Pavla. Společně pak svá díla prezentovali na výstavách Hospodářsko-průmyslové jednoty v Hořicích mezi průmyslovými a hospodářskými komoditami (1872, 1879). Nepochybně šlo o zvláštní podívanou, na obhajobu lze ale poznamenat, že se jednalo o vůbec první výstavy umění v Hořicích. Oba také

---

³⁰ např. v JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984*. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, s. 22.

³¹ Mariánský sloup v Hořicích. Hylmar, Tomáš. In: *Sborníček. Muzeum Podkrkonoší v Trutnově*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší Trutnov 4, 2005. s. 111–117.

³² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. s. 192.

³³ SLOUKA, Jiří. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. Praha: Grada, 2010. s. 101.

studovali výtvarné akademie – Josef v Praze a Mnichově, Pavel v Mnichově a u vídeňského profesora Antonína P. Wagnera. Za lepšího a kvalitnějšího sochaře je považován Pavel, autor již zmiňovaného pomníku Jana Žižky z Trocnova, který se dožil pouhých 29 let. V Hořicích po něm zbyl pomník Jana Amose Komenského v Komenského ulici. Osudným se mu stalo onemocnění tuberkulózou, kterému podlehl.

Josef stál při založení sochařské školy. Od 3. března 1884, kdy škola „otevřela dveře“ svým žákům, působil jako první učitel sochařské reprodukce a dekorativního sochařství. Společně s bratrem se podílel také na pomníku V. K. Klicpery v Chlumci nad Cidlinou.

K této generaci patří i Antonín Šešina, autor návrhu Žižkovy mohyly, Ferdinand Kofránek, Antonín Myslivec a kamenosochař Jan Kryl. Z oblasti Podhorního Újezdu a Vojic můžeme jmenovat sochaře samouka Václava Strnada a jeho žáka Ferdinanda Škvařila.

Potřeba zřízení soustavného ústavu pro vzdělávání a praktický výcvik sochařů a kameníků se jevila jako přirozená a neodkladná záležitost vyplývající z daných podmínek regionu. Kamenictví a sochařství mělo přispívat k dobrému stavu hospodářství a poskytovat pracovní příležitosti lidem, zde žijícím. Nemenší zásluhu na vzestupu kamenoprůmyslu na Hořicku mělo národní obrození a s ním mohutný nárůst pomníkového umění po celé zemi, jehož podstatou byla oslava českých národních velikánů, ale i regionálních rodáků, jejichž sochy měly dokládat velikost českého národa. Výstavba Národního divadla, Národního muzea a později i dostavba Chrámu sv. Víta vzbudily nový trend v českém umění a stavitelství. Vzrostla poptávka po materiálu (hořickém pískovci) i sochařích a kamenících, kteří by taková díla měli vytvořit. Problémem se ukázala nedostatečná kvalifikace kamenosochařů po zrušení cechů a různá úroveň ovládnutí řemesla.

Tento neduh se snažili vyřešit poslanci Karel Schindler a Otakar Zeithammer zastupující městskou radu Hořic na říšské radě ve Vídni, kde v roce 1883 podali žádost o zřízení uměleckoprůmyslové školy v Hořicích. *„Materiálu zde na celá tisíciletí a pilných snaživých hlav více než dosti. Je zde však obyčejem, že chlapci po vyjití obecné školy jdou do lomů vydělávat peníze a zabývají se jen otesáváním dlaždic; snaha vzdělávati se v dokonalejších tím již v zárodku svém utlumována.*

*Škola taková by zde pravé divy dělala!*³⁴ Žádost dostala na naléhavosti v závěru čtení. Zdůraznili, že v celém Předlitavsku neexistuje odborná škola s kamenickým ani sochařským zaměřením, která by monarchii vychovávala kvalitní řemeslníky.

3.3 Založení kamenicko-sochařské školy

Žádost rady města o založení školy přišla vhodně načasovaná. Monarchie měla v době vrcholící průmyslové revoluce zájem o posílení továrního průmyslu a prostřednictvím zakládání průmyslových škol cílila na lepší prosperitu řemesel. V roce 1884 došlo k založení prvních třech uměleckoprůmyslových škol v Čechách. Byly to šperkařská škola v Turnově, se specializací na broušení drahých kamenů a zlatnictví, keramická škola v Bechyni a sochařsko-kamenická v Hořicích.

Na základě ministerského výnosu z 9. listopadu 1883 bylo rozhodnuto o řediteli nově zřizované školy. Do vedoucí funkce byl jmenován Vilém Dokoupil (1852–1927), původně ředitel průmyslové školy v Bystřici v Sedmíhradsku. Na jeho bedrech spočinul nelehký úkol, za nepříznivé ekonomické situace zajistit plné fungování odborné školy nového typu.

K prohloubení svých poznatků o managementu odborně zaměřených škol vykonal řadu studijních cest do Hradce Králové, Liberce a Chrudimi. Desetiletá zkušenost v pozici ředitele, schopnost adaptace a celoživotního učení pomohly Dokoupilovi v jeho údělu. Pro C. k. odbornou školu sochařsko-kamenickou v Hořicích, jak zněl celý její název, vypracoval organizační statut a učební osnovy. Tyto dokumenty se ukázaly být natolik kvalitní, že je ministerstvo kultu a vyučování schválilo v plném rozsahu a na jejich podkladě měly vzniknout v následujících letech zemské kamenické školy ve Slezsku a Uhrách. Osnovy přečkaly celá desetiletí jen s dílčími úpravami, které si vyžádala modernizace výuky.

Škola žákům od počátku nabízela dva typy studijních programů – sochařství a kamenictví. „*Oddělení pro sochaře mělo tyto odborné předměty: plastická anatomie, dějiny plastiky (ne tedy všeho umění), figurální kreslení a modelování (podle modelů,*

---

³⁴ JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984*. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, s. 75.

fotografií a aktu; předmět se dále specializoval na modelování v hlíně a modelování v sádře), sádrování, odborné kreslení, architektonické názvosloví.“³⁵

Kamenický obor byl do roku 1887 strukturován jako tříletý, poté obdržel stejnou ročníkovou dotaci jako obor sochařský. Skladba předmětů odpovídala techničtějšímu charakteru budoucí profese. Kameníci se učili kamenorezu, stavitelství, odbornému kreslení a modelování.

Z dnešního pohledu je obdivuhodné, jak byli žáci se školou provázáni. Dá se říci, že na škole strávili čtyři roky života. Takřka celý den byl podřízen vyučování a na jiné zájmy zde nezbylo místo. Výuka praktického výcviku a teoretických předmětů obsahovala stejný počet hodin. První léta se učilo 60 hodin týdně, každý den po deseti hodinách. V neděli chodívali chlapci na povinné bohoslužby. Ti nejzapálenější si cestu do školy našli i o nedělním volnu. Náročná práce se stala jejich koníčkem, bez kterého nemohli být.

V porovnání s dnešní školou se žáci učili skoro dvakrát déle. Časový plán byl ovlivněn roční dobou. V zimě se vyučovalo o 6 hodin méně, v létě totiž sochařům začínala sezóna a mohli častěji pracovat venku. Dnes se klade větší důraz na teoretické předměty, rukodělné činnosti je vyhrazeno mnohem méně času (dnešní lomař/kameník se týdně učí 32 hodin, z toho 3 hodiny připadají praxi; sochaři z celkových 35 hodin týdně tráví 8 hodin praxí)³⁶.

Škola zahájila první školní rok 3. března 1884 a rozrůstala se pozvolna. Na počátku se pedagogický sbor skládal pouze ze třech osob, ředitele Dokoupila, sochaře Josefa Jiříčka a školníka. Ač byla škola financovaná státem a na provozu se podílelo město, nedisponovala vlastními prostory. Výuka probíhala na dívčí měšťanské škole v Komenského ulici, kde měla škola propůjčeny dvě učebny a ředitelnu. Cvičit chodili chlapci do budovy Sokola nebo do chlapecké měšťanky, kde také probíhala výuka kresby. Obě měšťanky stávaly naproti sobě přes ulici. Ne zcela vhodnou situaci se rozhodlo vyřešit ministerstvo, které město pověřilo obstaráním

---

³⁵ JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984*. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, s. 76.

³⁶ TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004*. V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, s. 28.

vhodných prostor, a naléhalo na městskou radu, aby škole vyhradila vlastní pozemek a postavila samostatnou budovu.³⁷

O výstavbě školy zastupitelstvo rozhodlo v květnu 1887 a na jaře následujícího roku došlo k zakoupení stavebního pozemku. Místo pro školní budovu připadlo na jižní stranu města, na trasu od vlakového nádraží směrem k náměstí (Husova 675). Projekt školy navrhl prof. Vilém rytíř z Dodererů. Stavební práce trvaly jeden rok, od 3. května 1890 do září roku 1891, 4. října došlo ke slavnostnímu vysvěcení.

Původní budova školy měla podle plánu jedno patro. V přízemí se nacházely „dvě modelovny, odlévárna pro štukatérské práce, dvě malé učebny, velká přednášková síň pro skioptikon, skladiště sádry a byt pro školníka o dvou malých místnostech.“³⁸

První patro se sestávalo ze čtyř kreslíren, z nichž dvě sloužily k výuce ornamentální kresby, dvou místností pro učební pomůcky, dvou kabinetů, sborovny a ředitelny. O výzdobu školy se postaral akad. sochař Mořic Černil (1859–1933), působící na škole od roku 1885 do roku 1914 jako učitel sochařství. Na atiku budovy umístil alegorie *Sochařství a kamenictví* a na přilehlé zdi, ohrazující školní pozemek navrhl osm soch českých výtvarných umělců z osmi různých století. Sochy podle modelů Mořice Černila reprodukovali žáci školy v letech 1898–1906 a zahrnují tyto postavy: (blíže k náměstí) Opat Božetěch, Petr Parlér, Matěj Rejsek, Paolo della Stella, (blíže k nádraží) Fischer z Erlachu, Ferdinand Maxmilián Brokof, Kilián I. Dienzenhofer, Václav Levý.

Další výzdoba přibyla v roce 1903. Tehdy byly před hlavní vchod umístěny žulové a mramorové secesní světelné stojany, jejichž autorem byl architekt Bohuslav Moravec.³⁹

Jak škola nabývala na kapacitách a postupně prohlubovala své možnosti výuky, narůstaly zároveň i potřeby zřízení adekvátních prostor. Prvním problémem se ukázaly být chybějící dílny. Žáci původně opracovávali kameny manuálně ve volném prostranství na přilehlém pozemku školy. Možnost pracovat za každého počasí i rozmach strojí výroby vynesly na povrch otázku dalšího rozšíření školy.

---

³⁷ Český svět: Hořicům v Podkrkonoší. 1925, XXI(35).MANN, F., ed. *Hořice v Podkrkonoší: Město a okres. Díl I.* Praha: nákl. vl., 1934. s. 47–50.

³⁸ TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004.* V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, s. 15.

³⁹ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města.* Hořice: Město Hořice, 2008, s. 181.

Vedení nejprve podalo žádost o doplnění strojového zařízení do školy pro potřeby mechanického zpracování kamene. Na městském zastupitelstvu se následně rozhodlo o přikoupení dalšího skoro jednohektarového pozemku na východ od stávající budovy. Na novém pozemku byly do listopadu 1903 zrealizovány dílny pro kameníky i sochaře, kotelna, strojovna, skladiště materiálu a náradí a jiné budovy. Do dílen byly nainstalovány stroje na opracování kamene, pily, soustruhy, a další mechanické vybavení.⁴⁰ K modernizaci školy přispěla i celková elektrifikace budovy v roce 1907.

Ve svých počátcích musela škola čelit i jiným okolnostem, neplnila jen funkci vzdělávací instituce pro sochaře a kameníky (své žáky a hospitanty), ale musela také pořádat kurzy a vzdělávací programy pro veřejnost. Od roku 1893 si město vyžádalo, aby se na škole konaly v rámci podpory řemesel kurzy pro štukatéry a fasádníky. Mimo ty byly v roce 1886 zahájeny kurzy kresby pro dívky a paní ve veřejné kreslárně a od roku 1902 školu navštěvovali žáci měšťanských škol, kteří se ve veřejné modelovně učili modelování. Škola rovněž poskytovala mistrovský kurz pro kameníky a byla každodenně plně vytížená. Učebny pro veřejnost byly trvale obsazené a vyžadovaly provoz i o neděli.

Takto přeplněné kapacity školy ještě podpořilo město, kterému se nedostávalo vhodných prostor pro plánované muzeum a v roce 1905 umístilo do budovy Průmyslové muzeum podkrkonošské.⁴¹

Výsledkem nedostatečné dimenze bylo další rozšíření budovy o druhé patro a přístavbu jižního křídla v roce 1908. Ve druhém patře byly otevřeny nové odborné učebny, jedna místnost byla vyhrazena muzeu a dvě místnosti získala nově založená Galerie plastik, která vznikla z podnětu učitele Jana Kysely. Galerijní exponáty byly instalovány i do prostor chodeb. Škola se tak stala zároveň galerií a muzeem a umožňovala přístup veřejnosti kterýkoli den v týdnu.

Postupně pokročila i úprava exteriéru školy. Škola se mohla chlubit vynikajícími žáky a práce dvou významných žáků školy vystavila před vlastní budovou. Prvním z nich byl Quido Kocián (1874–1928), pozdější učitel školy, který po absolvování hořické školy nastoupil do ateliéru J. V. Myslbeka při uměleckoprůmyslové škole v Praze. V roce 1903 vytvořil návrh pro sochu *Mrtvého Abela*, který byl odlit do

---

⁴⁰ TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004*. V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, s. 15.

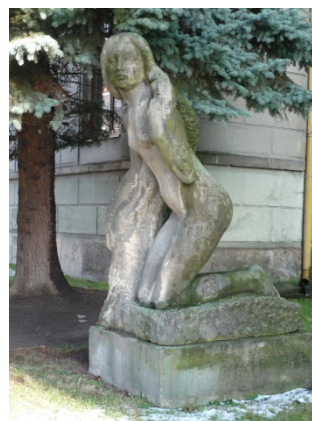
⁴¹ Tamtéž, s. 16.

bronzu a v roce 1920 umístěn ke vchodu do budovy. „V *Mrtvém Ábelovi* personifikoval Kocián symbol své čisté a nevinné osoby poražené Kainem – Myslbelem.“⁴² Viz Katalog sochařů Pomníková tvorba – Quido Kocián.

Za tři roky se prostranství rozrostlo o pískovcovou sochu významného žáka, Jana Štursa (1880–1925), rovněž následovníka J. V. Myslbeka, jež byla nazvána *Probuzení*.

Obr. 2: *Mrtvý Abel*, Quido Kocián
(zdroj: foto autorky)

Obr. 3: *Probuzení*, Jan Štursa
(zdroj: foto autorky)

Škola se dokázala zdařile reprezentovat i navenek. Díla žáků byla posílána na významnější výstavy po Čechách, Moravě i do ciziny a nezřídka se zpět do školy nevracela. Některé výrobky byly prodány, jiné zůstaly pro reprezentaci ve Vídni. Sochařské práce zdobily i místnosti a kanceláře ministerstva.⁴³

Na přelomu 19. a 20. století vznikala na škole pod vedením učitelů díla inspirovaná především antikou a pseudogotikou. Byl kladen důraz na ornamentalitu a důslednou reprodukci. Reprodukční metoda dostala na dokonalosti díky učiteli Karlu L. Legrainovi, jehož zásluhou se žáci učili pracovat s tzv. tečkovacím strojkem (italský strojek) a kopírovat s ním zadané předlohy. Modely ze sádky byly opatřeny pomocnými body s hřebíky, které žáci prostřednictvím tečkovacího stroje přenášeli v různých měřítkách na svůj materiál na pracovním stolku. Tečkovací strojek nabýval stále více na oblibě, avšak představoval pro ostatní sochaře nedostatkové zboží. Na školu se tehdy obraceli umělci z celé země, jevící o zařízení zájem. Díru na

⁴² FLEJBERK, Petr. *Quido Kocián: sochař Bohem nadaný, peklem prokletý*. 2. vyd. Liberec: P. F. art Production, 2005, s. 37.

⁴³ TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004*. V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, s. 43–44.

trhu odstranili místní řemeslníci např. Ondřej Pastorek a Antonín Kvoch, kteří do své mechanické výroby zahrnující jízdní kola, šicí stroje aj., zařadili zhotovování tečkovacího strojků a jeho inovaci. Reprodukovala se díla Michelangela, Donatella, Brauna, Lucca della Robia, Antonia Canovy, a dalších sochařů.⁴⁴ Vzory pro práci vytvářeli i samotní učitelé.

Škola v prvním desetiletí dostávala hlavně církevní zakázky na výzdobu a vybavení kostelů a hřbitovních prostor. Ukázky můžeme dnes nalézt v gothardském kostelíku (reprodukce Donatellovy kazatelny) a na Novém hřbitově v Hořicích. Rozsáhlým souborem školních prací je též pomníková tvorba věnovaná padlým obětem v prusko-rakouské válce roku 1866. Místa bojů ve východních Čechách (Královéhradecko, Jičínsko) byla připomenuta pamětními deskami, sochami, sousošími, sloupy nebo jehlanci s reliéfy.

Ředitel Dokoupil se velmi snažil o propagaci ústavu. Každoročně pořádal na konci roku výstavy školních prací přímo v budově, někdy se konaly dny otevřených dveří a od r. 1888 započala prezentace na externích výstavách. K nejvýznamnějším výstavním počínům školy patří účast na Zemské jubilejní výstavě v Praze v roce 1891 a Národopisné výstavě v r. 1895. Obě výstavy se nesly v duchu secese.

Na Zemské jubilejní výstavě škola představila veřejnosti výsledky své činnosti. Prezentovala jednotlivá odvětví spolu s kresbami návrhů, nákresy kamenorezů, modely i hotovými sochařskými díly. Školní pavilon se dočkal návštěvy samotného císaře Františka Ferdinanda I., který vyzdvihl zejména mramorovou bustu vlastního poprsí zhotovenou žáky školy dle modelu vídeňského prof. rytíře Zumbusche. Jeho Výsost dále ocenila 4,5 m vysoké opukové gotické sanktuárium, pískovcovou renezanční fontánu a mramorový renezanční oltář. Realizaci všech těchto prací měli na starosti učitelé školy architekt Bohuslav Moravec a sochař Mořic Černil. Řediteli Dokoupilovi se dostalo cti představit a vysvětlit během šesti minut rakousko-uherskému monarchovi zde vystavenou školní expozici.⁴⁵ Toto setkání mělo na školu významný vliv do budoucna. Císař zřejmě zaujat technickou a uměleckou vyspělostí ústavu i patriotickým počínáním školy udělil na konci roku 1891 Dokoupilovi vyznamenání – Rytířský kříž řádu Františka Josefa a ještě dvakrát přijal ředitele

---

⁴⁴ JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984*. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, s. 97–98.

⁴⁵ Kronika odborné školy sochařsko-kamenické v Hořicích.

v audienci. Jeho úspěšnému vedení nové odborné školy, která produkovala technicky a řemeslně vyspělé, kvalitní absolventy a budoucí umělce, se dočkalo velkého uznání, jež obnášelo výčet ocenění na několik odstavců.

„Vilém Dokoupil své funkční období ukončil 31. května 1904. Odešel do Vídně, stal se ministerským inspektorem odborných škol a byl jmenován vládním radou. Zemřel 18. února 1927 v Praze.“⁴⁶

3.4 Účast školy na výzdobě města

Práce žáků i učitelů postupně pouštěly ateliéry i zázemí školy a začaly se podílet na svérázném kulturním obrazu města, kterému se od té doby neříká jinak, než „město kamenné krásy“. Nejčasnější školní sochařská výzdoba města spadá do období secese, konce 19. století, kdy byl v Hořicích založen městský park, Smetanovy sady.

Na počátku stála myšlenka zřídit v Hořicích pomník Bedřichu Smetanovi, českému národnímu skladateli, s nímž vystoupil tehdejší předseda městského hudebního souboru Dalibor, Josef Fejfar⁴⁷. Jeho návrh byl na valné hromadě spolku 19. ledna 1889 přijat se všeobecným nadšením a následně byl ustaven čtyřčlenný výbor pro jeho stavbu. Komitét složený z předsedy Josefa Fejfara, jednatele Aloise Rubliče, pokladníka Václava Krcha a kontrolora Josefa Poura si kladl za cíl především zajistit dostatečný kapitál pro jeho možnou realizaci. Pro tento účel byla založena celonárodní sbírka na podporu prvního Smetanova pomníku v Čechách. Myšlenka se však nesetkala s očekávaným všeobecným souhlasem. Kritika přicházela z řad odborníků a pražských časopisů, kteří vytýkali Komitétu především chybějící vazby Hořic vztahující se k životu českého hudebního velikána, s tím, že by se v Čechách našlo vhodnějšího města k uctění umělcovy památky. Vazby Smetany k Hořicím by se i přes tyto výtky našly, došlo zde ke sňatku jeho rodičů – Barbory Linkové z Hořického panství a pivovarníka Františka Smetany, který proběhl 21. listopadu 1820 v chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

Potřebné finance se i přes nepřízeň podařilo zajistit a v roce 1894 bylo možné k zřízení pomníku přikročit. Výbor se rozšířil o odborníky sochařské školy Mořice Černila, Viléma Dokoupila, Bohuslava Moravce, Antonína Šešinu a Václava

---

⁴⁶ TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004*. V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, s. 45.

⁴⁷ Také iniciátor pomníku Jana Husa, později starosta města.

Weinzettla. Poprvé se také začalo jednat o umístění budoucího pomníku. Na schůzi představenstvo rozhodlo o založení Smetanových sadů, s čímž se ostatní spolky ve městě nechtěly spokojit s konstatováním, že je třeba peněz na jiné záležitosti. Nakonec se dospělo ke shodě na projektu sadů o menší rozloze, než bylo původně plánováno. Dalibor zaplatil pozemky za skoro 3000 zl. a v únoru roku 1900 vypsal soutěž na návrh Smetanových sadů. Sešlo se celkem 22 návrhů, přičemž zřízení sadů bylo svěřeno pražské firmě Julia Krýsy.

V květnu téhož roku byl vyhlášen „obmezený“ konkurz na Smetanův pomník – Dalibor vybral navrhovatele, jimiž se stali sochaři: Mořic Černil, Quido Kocián, Josef Kulhánek, Jaroslav Maixner, Stanislav Sucharda a Václav Suchomel. Jmenovaní sochaři měli do začátku následujícího roku poslat spolku sádrové modely pomníku ve velikosti 1:8. Každý ze zúčastněných sochařů měl být odměněn 100 korun. Vzniklé návrhy posuzovala pětičlenná porota a o vítězi soutěže rozhodla 15. ledna 1901. Koncepty byly poté vystaveny v Hořicích veřejnosti po dobu 8 dní. Autoři za pomocný model obdrželi 2000 korun. Sešly se návrhy nazvané „Libuše, Šipka, Věrní sobě, Rozmysli si, Zlaté varyto, Skizza“, z nichž vítězným se stal návrh Mořice Černila „Věrní sobě“.

*„Práce na pomníku prováděli žáci školy pod přímým vedením učitele Josefa Krause a za dozoru samotného autora.“*⁴⁸ Slavnostní odhalení se událo 1. a 2. srpna 1903 za účasti mnoha významných osobností, především z hudební branže. Zazněly skladby Bedřicha Smetany i proslov básníka Jaroslava Vrchlického. Slavnostní řeč pronesl František Adolf Šubert, ředitel Národního divadla.^{49 50}

---

⁴⁸TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 223.

⁴⁹ *Smetanův památník vydaný při slavnostním odhalení prvního pomníku Bedř. Smetany dne 2. srpna 1903 v Hořicích, spojeném s XI. sjezdem "První české pěvecké župy"*. Hořice: Slavnostní výbor pro odhalení Smetanova pomníku v Hořicích, 1903.

⁵⁰ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 219–224.

Obr. 4: Pomník Bedřicha Smetany, Mořic Černil (zdroj: foto autorky)

Smetanovy sady byly původně jeho zakladateli koncipovány jako místo, kam budou postupně osazovány sochy významných hořických obyvatel i českých osobností. Dosud se však uplatnila spíše druhá varianta. Z významných osob města tu má zastoupení pouze malíř historických pláten a restaurátor Petr Maixner, ostatní osobnosti zůstávají zatím opomenuty. Z hlediska rozsahu plochy parku je možné, že v budoucnu na tuto tradici město naváže, prostoru pro případné budoucí sochy je v parku dle mého názoru dostatek. Problémem může ovšem být neangažovanost současných sochařů v této otázce, přihlédneme-li k faktu, že se soudobé umění ubírá jiným směrem.

Postupem času bylo do Sadů a jeho příslušejícího okolí umístěno na 12 soch a sousoší: pomníky *Bedřicha Smetany*, *Antonína Dvořáka*, *Mikoláše Alše*, *Petra*

*Maixnera, Miroslava Tyrše, Husitů na stráži, Jánošíka, Krakonoše; sochy Přátelé stromoví, Ptačí studánka, Dva orli, Muž práce.*⁵¹ Svým obsahovým zaměřením odpovídají dobové sochařské tendenci, tedy navazují na tradici monumentální tvorby z 19. století, avšak pod zcela novým konceptem vzniku díla. Autoři byli méně ovlivněni a svázáni společensko-politickými podmínkami a do tvorby začínali pozvolna vkládat vlastní výtvarně vyjadřovací jazyk.

Patrně nejpoutavější dílo a zároveň nejznámější hořická plastika se nachází hned z kraje hlavního vstupu parku po levé ruce. Je jím velkolepé *sousoší Krakonoše*, „dobrého vládce hor“, jehož autorem je již zmiňovaný secesně symbolistní sochař Ladislav Šaloun.⁵² Praktická část diplomové se orientuje pouze na Smetanové sady, z toho důvodu zde není místa pro podrobnější nástin dalších neméně významných sochařských děl v Hořicích. Uvedu proto jen namátkou další díla.

Začátek 20. století byl ve znamení pokračování věhlasu sochařské školy, o nějž pečoval nový ředitel Václav Weinzettl. Ve vedení působil od roku 1905 do roku 1929 a za tu dobu vznikla v Hořicích pozoruhodná řádka děl. Pokračovala již dříve rozdělaná práce na novorenezanční velkolepé *Bráně nebes* (1893–1907), portálu pro Nový hřbitov na Gothardě, na němž se spolupodíleli učitelé a žáci školy, včetně Jana Štursy, Ladislava Kofránka, Bohumila Kafky aj. Architektonickou stránku navrhli Bohuslav Moravec a Antonín Cechner, sochařská část je dílem Mořice Černila (*Anděl míru*) a Quida Kociana (secesní plastiky po krajích – *Smrt* a *Vzkříšení*). Brána tvoří společně s *Krakonošem* symbol města.

Další pozoruhodné dílo školy vzniklé zásluhou Weinzettla je *Riegrův obelisk*. Jedná se spíše o technickou kamenickou památku, protože jde o opracovaný blok jednoho kusu pískovce, vytěženého v Podhorním Újezdě. Tento monolit měří 12,6 m a stálo mnoho úsilí ho do Hořic dopravit v neporušeném stavu. Byl vztyčen na tři metry vysoký plintus o sedmimetrové základně a opracován do tvaru jehlanovitého obelisku. Předání veřejnosti proběhlo v září 1907 za velkého ohlasu.

---

⁵¹ Některé sochy leží mimo oplocený areál Smetanových sadů a jedna plastika, *Muž práce*, byla přemístěna na rozhraní Husovy ulice a Komenského nám.

⁵² Více o jednotlivých plastikách Smetanových sadů se lze dočíst v praktické části, kde je umístěn jak Katalog sochařských děl, tak i Katalog sochařů.

3.5 Sochařské sympozium

Pokud hovoříme o sochařské tradici v Hořicích, musíme připomenout tradici sochařského sympozia. Hořické sochařské sympozium vzniklo v roce 1966 z podnětu soch.-kam. školy. V té době hrozil škole zánik, a aby škola navázala na předchozí úspěchy a tradici, bylo rozhodnuto o konání každoročního mezinárodního sympozia sochařů. Protože nikdo ze zakladatelů neměl s podobnou akcí zkušenosti, byl do jeho organizace povolán Vladimír Preclík, bývalý absolvent soch.-kam. školy, který se podobného sympozia sám dříve účastnil. Tehdy už od počátku myšlenky svého založení, bylo zamýšleno vystavovat vzniklé plastiky v přírodním prostředí na vrchu Gothardu. Účelem těchto plastik je dekorování venkovního prostoru. Aby umění působilo v krajině nerušivým dojmem a spoluutvářelo přírodní ráz krajiny, byli ke koncepci vznikajícího sympozia přizváni architekti (Josef Wagner a Jan Kerel), kteří navrhli plány na instalaci soch na Gothardě a s jejichž pomocí vznikla na hořických svazích přírodní galerie. V témže roce začali tvořit sochaři prvního sympozia v lomu U Sv. Josefa, kde jim bylo poskytnuto potřebné technické zázemí i materiál k realizaci, hořický pískovec. Přestože bylo sympozium v roce 1969 nuceně zastaveno tehdejšími režimem, jeho činnost byla obnovena po roce 1989 a měla trvat do roku 2000. O ukončení sympozia rozhodl Preclík, avšak za zachování této tradice se postavila veřejnost i vedení města, díky nimž tato tradice trvá i nadále. Na tvorbě moderních plastik se podílejí sochaři z celého světa.⁵³

Od roku 2002 jsou plastiky hořických sympozií propůjčeny vždy na jeden rok Hradci Králové a vystaveny v rámci akce „Nábřeží sochařů“ na náměstí Svobody a na nábřeží Labe.

---

⁵³ PRECLÍK, Vladimír. *Přišel jsem pozdravit sochy*. Praha: Gallery, 2004.

4 Praktická část

Cílem praktické části je přiblížit žákům sedmé až osmé třídy pomníkovou tvorbu v Českých zemích a zprostředkovat bezprostřední kontakt se sochařským uměním. Slova z názvu diplomové práce „(nejen) pro žáky“ mají symbolizovat otevřenost všem starším věkovým kategoriím. Pro tento účel se jevilo jako nejvýhodnější prostředí Smetanových sadů v Hořicích, jejichž areál nabízí možnost bezpečného nerušeného vyžití. Smetanovy sady jsou chráněny oplocením a nejsou rušeny silničním provozem. Ke zprostředkování umění jsem zvolila didaktický materiál ve formě souboru pracovních listů.

Při tvorbě pracovních listů jsem vycházela ze současného vzdělávacího kurikula Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a požadavků galerijní a muzejní pedagogiky, podložených odbornou literaturou.

Rámcový vzdělávací program stanovuje obecná východiska vzdělávání v České republice. Obsahuje cíle, obsah a očekávané výstupy, které se od vzdělávání v této zemi vyžadují. Mnou zhotovené pracovní listy podněcují ke tvořivému autonomnímu myšlení, rozvíjí všestrannou a otevřenou komunikaci, podporují toleranci a ohleduplnost ke kulturním hodnotám vytvořeným jinými generacemi i respekt mezi lidmi navzájem. Pomáhají žákům získávat nové informace, pracovat s nimi nebo rozvíjí již nabyté znalosti a schopnosti. Odpovídají požadavkům na mezioborové vazby, protože zahrnují vzdělávací obsah nejméně třech vzdělávacích oborů. Kromě vzdělávacích oblastí Člověk a společnost, Člověk a kultura, v nichž jsou zařazeny oba obory mé aprobece (Výtvarná výchova a Dějepis), zasahují do oboru Český jazyk a literatura. Jednotlivé klíčové kompetence, tedy takové schopnosti, postoje a hodnoty, které má žák v průběhu edukace získat a na konci vzdělávání jimi disponovat, jsou obsaženy v kapitole 4.4 Popis pracovních listů společně s dalšími nezbytnými náležitostmi pro vzdělávání.

Kromě pracovních listů, hlavního didaktického materiálu, praktická část nabízí přehledy sochařských děl zastoupených ve Smetanových sadech a sochařů přelomu 19. a 20. století podílejících se na pomníkové tvorbě v Hořicích v Podkrkonoší. Tyto katalogy slouží jako doplňující edukační materiál pro učitele či lektory.

4.1 Náležitosti tvorby pracovních listů

Při teoretickém zpracovávání pracovních listů mi nejlépe posloužila příručka Lenky Mrázové *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*⁵⁴, která předkládá praktický systematický návod s konkrétními úkony a postřehy z praxe pro zpracování tohoto didaktického materiálu. Lenka Mrázová se zabývá muzejní pedagogikou a tvrdí, že se *„funkční podoba pracovních listů odvíjí od konkrétní expozice či výstavy, pedagogických záměrů muzejního pedagoga a jím zvolených vzdělávacích cílů. Přesto lze sledovat několik obecných pravidel, která mohou proces tvorby pracovních listů usnadnit a zvýšit efektivitu didaktické pomůcky.“*⁵⁵

Pracovní listy plní několik funkcí: orientační a koordinační, poznávací a systemizační, rozvíjející, výchovnou, upevňovací, sebevzdělávací atd. Působí obecně na komplexní rozvoj osobnosti.

Při realizaci pracovních listů musí být přihlíženo nejprve k samotné expozici a obsahové stránce, tj. čeho se budou pracovní listy vůbec týkat. Pokud máme toto vyjasněno, přistupujeme k dalšímu důležitému bodu: a to je pedagogický záměr, co chceme návštěvníkům prostřednictvím prac. listů sdělit, co považujeme za důležité, aby si z návštěvy odnesli a jakým způsobem jim to chceme zprostředkovat. Tady se trochu rozcházím s původní koncepcí L. Mrázové, protože bych sem osobně zahrнула vzdělávací cíle – nejprve obecné (cíle celého souboru pracovních listů) a posléze konkrétní (cíle jednotlivých listů nebo úkolů). Následuje určení věkové kategorie, pro kterou program zamýšlíme. Věk je hlavní kritérium, které rozhodne o výsledné podobě listů. Každému věku přísluší jinak obtížné zpracování. Jiné budou nároky na středoškoláky a jiné na děti předškolního věku. Čím mladší děti, tím bude program jednodušší po obsahové, jazykové i vizuální stránce. Zároveň je potřeba vytvořit takový materiál, který nebude pro cílovou skupinu ani lehký ani těžký, musí být natolik přiměřený, aby ho návštěvníci zvládli splnit, ale museli při tom vynaložit vlastní úsilí.

Z vlastní zkušenosti bych poté přistoupila k volbě exponátů vhodných pro edukační činnost a stanovení obsahu jednotlivých listů. Je třeba zvážit, které exponáty budou určující pro obecné cíle pracovních listů, a které je lepší do nich nezahrnovat,

---

⁵⁴ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013.

⁵⁵Tamtéž.

abychom předešli přehlcení informacemi a sklouzávání k povrchnosti. Selektce exponátů by se měla řídit jejich atraktivností a také přínosem pro návštěvníky. Dalším předpokladem je vymezení celkového času na vyplnění pracovních listů. Edukanti plní jednotlivé úkoly zpravidla při prohlídce expozice, tak je důležité zahrnout do celkového času i čas na prohlídku.

Kromě obsahové formy pracovních listů a výběru exponátů, bychom měli pracovní listy řadit podle jasného systému či struktury. Pro začátek programu se hodí vstupní evokace, čili úkol, který návštěvníky uvede do dané problematiky a zároveň je aktivizuje a „nabudí“ k další činnosti (v mém případě myšlenková mapa). Průběh celé edukace je dobré naplánovat tak, aby jeho postup působil celistvě, jako jedna dějová linka nebo příběh. Závěr by měl působit reflektivním dojmem, měl by shrnout celou problematiku pracovních listů, tedy to, co bylo jeho obecným cílem.

Co se týče stanovení úkolů, dbáme na to, abychom návštěvníky od edukace pojetím úkolu rovnou neodradili a nenudili, proto volíme úkoly co nejrozdílnější, pokud možno takové, které se neopakují a vyžadují po edukantech stále novou pracovní činnost. Úkoly volíme rozličné jak po obsahové stránce, tak i po stránce praktické, abychom rozvíjeli celkovou osobnost žáka (složky afektivní, kognitivní, psychomotorické).

Při vlastní tvorbě pracovních listů je pak kladen důraz na jednoduchost, jasnou formulaci otázek, přiměřenost věku, zaměření na podstatné informace, aktivity podporující autonomní myšlení, fantazii a řešení problémů, prostor pro vlastní práci, kompozici (rozmístění a velikost jednotlivých prvků na stránce), školní potřeby (soulad s RVP), ekonomičnost (relativně nízké náklady na pořízení pracovních listů).

Těmito náležitostmi jsem se řídila při navrhování vlastních pracovních listů. Jejich funkčnost je zkoumána viz kapitola 4.5 Evaluace Pracovních listů.

4.2 Grafická podoba pracovních listů

Pracovní listy byly vytvořeny v grafickém programu Adobe Indesign. Na úpravu fotografií jsem použila rastrový program Adobe Photoshop a k vytvoření barevných vektorových grafických prvků a mapy Smetanových sadů mi vhodně posloužil Adobe Illustrator. Grafická úprava pracovních listů se řídila jasně danou osnovou. Pro přehlednost jednotlivých stránek jsem zvolila rozložení stránek na 6 sloupců a 8 řádků. Do této osnovy vymezené vodíčovými čarami jsem se snažila komponovat jednotlivé prvky stránek v obdobném provedení. Do horní části listu jsem vložila nadpis, pod nadpis a do bočních stran byl umístěn informační text, tak aby zahrnoval pouze 1/3 sloupců a zbylé místo připadlo na pracovní plochu. Pracovní plocha tedy tvoří největší část (2/3) pracovních listů. Spodní okraj slouží pro zadání úkolů. Celá koncepce je zasazena do jednotlicích barev a stylu textů. Současný světový grafický design nepředkládá designérům žádná dogmata a naopak umožňuje svobodné řešení v rámci zachování vkusové hodnoty. Proto jsem si dovolila použít dva typy fontů. Font Harrington na ozdobné hlavní nadpisy a bezpatkové písmo Calibri pro dobrou čitelnost delšího textu. U písma Harrington jsem musela doplnit české diakritické znaky a zvolila jsem ho z důvodu zasazení pracovních listů do dobového kontextu (má působit secesním dojmem přelomu 19. a 20. století).

Protože současné nároky na pracovní listy požadují ekonomické řešení, zvolila jsem takové kontrastní barvy, které splňují požadavek tisknutelnosti ve stupnicích šedi se zachováním dobré čitelnosti. Doprovodné texty mají černou barvu, ostatní grafické prvky jsou v barvách fialové, zlatavé a zelené. Ze stejného důvodu bylo nutné upravit jednotlivé fotografie soch a sousoší, kterými pracovní listy disponují. Úprava fotografií zahrnovala kromě běžných úprav práci s maskou, retuší, násobením vrstev, odbarvením, posterizací, atd. Vektorové prvky byly do pracovních listů zařazeny kvůli modernějšímu grafickému vzhledu, ale plní také praktickou funkci. Velké fialové uvozovky odkazují k řeči L. Šalouna, který edukační skupinu provází po parku. Použitá dvojuvozovka má primárně estetický účel, avšak směřuje k zásadním elementům na stránce. Podobně symbol fialového úkolu symbolizuje zadání úkolů, symbol fotoaparátu navádí k použití fotografické aparatury a ikona domečku odkazuje k původci díla.

4.3 Metodické pokyny k pracovním listům

Pracovní listy Pomníková tvorba obsahují celkem 14 stran se 14 úkoly. Jsou vytvořeny jako samoobslužná aktivizující didaktická pomůcka, která se obejde bez aktivní účasti pedagoga. Avšak, pro snadnější a synchronizovaný průběh edukační činnosti doporučuji předčítat celé skupině obsažený informační text. Učitel nebo lektor skupiny bude mít k dispozici Katalog sochařských děl ve Smetanových sadech a Katalog sochařů, aby v případě potřeby mohl skupině poskytnout další informace. Pozn.: úkol č. 6 přímo odkazuje na údaje obsažené v Katalogu sochařů. Pracovní listy jsou k dispozici jako samostatná příloha (viz Příloha B). Řešení pracovních úkolů je uvedeno v Příloze C.

4.4 Popis pracovních listů

Základem pracovních listů je mapa Smetanových sadů, na které jsou znázorněny Místa zastavení a Ostatní sochy v areálu. Místa zastavení jsou prostory určené k plnění jednotlivých úkolů a nezahrnují všechny sochy v areálu. Z toho vyplývá, že Ostatní sochy v areálu jsou plastiky, pro které v pracovních listech nezbylo místo. Místa zastavení vytváří postupný směr prohlídky parku a jsou určeny čísly od 1 do 9. Každý pracovní list je opatřen tímto číslem a skupina se podle něho orientuje. Pracovní listy jsou strukturovány tak, aby nejvíce prostoru sloužilo k aktivní práci. Horní a boční části stránky obsahují informační texty. Ve spodní části lze nalézt znění úkolů. Celý soubor pracovních listů je koncipován tak, aby vytvářel dojem, že ho vypráví duch Ladislava Šalouna, který přijel kvůli tajnému úkolu.

Věková skupina: prioritně žáci 7. – 8. třídy ZŠ

Časová dotace: 70 min.

Pomůcky: psací náčiní, obyčejná tužka na kresbu

Hlavní cíl: seznámit žáky s pomníkovou tvorbou

Očekávaný výstup: žák vysvětlí, jaký je význam pomníků

Klíčové kompetence pracovních listů:⁵⁶

K učení:

- žák vyhledává a třídí informace, které poté využívá v dalším procesu vzdělávání a běžném životě
- žák si prostřednictvím práce s běžně užívanými termíny, znaky a symboly utváří vlastní komplexní náhled na svět

Sociální a personální:

- žák efektivně pracuje ve skupině
- žák je ohleduplný k ostatním lidem ve skupině i pedagogům, čímž spolupůsobí na vytváření pozitivního klimatu třídy či skupiny
- žák si vytváří prostřednictvím své práce v pracovních listech pozitivní vztah k sobě samému a rozvíjí tak pozitivně svou osobnost

Občanská:

- žák respektuje kulturní a historické dědictví pomníkové tvorby, váží si vzniklých památek

Komunikativní:

- žák dokáže přesně formulovat své názory, postoje a hodnoty prostřednictvím písemného, mluveného i výtvarného projevu
- žák se efektivně zapojuje do diskuse a předkládá své argumenty
- žák rozumí různým typům informačních materiálů, dokáže o nich přemýšlet a využívá je ke svému rozvoji

K řešení problémů:

- žák vyhledává informace vhodné k řešení problému a propojí je se svými získanými vědomostmi
- žák řeší problémy samostatně i ve skupině a volí vhodné způsoby řešení

---

⁵⁶ Klíčové kompetence z RVP byly uzpůsobeny pro potřebu pracovních listů. Zdroj: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání včetně přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením* [online]. MŠMT ČR, 2015, s. 11–13 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Popis jednotlivých míst zastavení

1. Seznámení s pomníkovou tvorbou

Cíle	Vzdělávací	Seznámit žáky s tvorbou pomníků a sochařskou prací.
	Výchovné	Rozvíjení schopnosti samostatné práce a čtení s porozuměním.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s myšlenkovou mapou, tabulkou a textem.
Očekávané výstupy		Žák vysvětlí význam slova pomník a zahrne ho do historického kontextu. Žák vyjmenuje alespoň dva sochařské nástroje.
Popis úkolů	Úkol č. 1	Myšlenková mapa – žák napíše vlastní asociace spojené se slovem pomník k vyznačeným čárám.
	Úkol č. 2	Žák napíše do tabulek z paměti jména českých obrozenců a národních velikánů.
	Úkol č. 3	Žák dohledá pomocí mapy jméno zakladatele Sokola.
	Úkol č. 4	Žák přiřadí obrázek sochařského nástroje k jeho charakteristice.

2. Krakonoš

Cíle	Vzdělávací	Seznámit žáky se sochařskou tvorbou Ladislava Šalouna.
	Výchovné	Rozvíjení samostatného uvažování, smyslové a emoční citlivosti.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s textovým polem.
Očekávané výstupy		Žák sdělí nejznámější dílo L. Šalouna a zařadí ho do uměleckého stylu.
Popis úkolů	Úkol č. 5	Žák napíše své dojmy ze sochy Krakonoše.
	Úkol č. 6	Žák doplní vynechaný text o L. Šalounovi.

3. Mikoláš Aleš

Cíle	Vzdělávací	Uvést žáky do tvorby Mikoláše Alše.
	Výchovné	Rozvíjení osobní kreativity.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s tužkou, umístění skici do formátu.
Očekávané výstupy		Žák dokáže sdělit nejznámější dílo Mikoláše Alše.
Popis úkolů	Úkol č. 7	Žák provede skicu místa, odkud pochází, do připravené lunety.

4. Bedřich Smetana

Cíle	Vzdělávací	Připomenout žákům nejznámější díla Bedřicha Smetany.
	Výchovné	Rozvíjení schopnosti kooperace mezi žáky navzájem i samostatné tvořivé práce.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s fotoaparátem a tužkou.
Očekávané výstupy		Žák dokáže vyjmenovat a zařadit do dobového kontextu nejznámější díla Bedřicha Smetany.
Popis úkolů	Úkol č. 8	Tři žáci společně vytvoří živou sochu podle vzoru pom. Bedřicha Smetany. Jejich práci zdokumentuje jiný spolužák fotoaparátem či jiným fotografickým zařízením.
	Úkol č. 9	Žák si samostatně vybere jakékoliv dílo Bedřicha Smetany a znázorní ho místo chybějícího sousoší Jeníka a Mařenky do pracovního listu pod fotografií. Vytvoří tak vlastní variantu pomníku.

5. Antonín Dvořák

Cíle	Vzdělávací	Připomenout žákům díla Antonína Dvořáka.
	Výchovné	Rozvíjení logického uvažování při práci s textem.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s osmisměrkou a tužkou.
Očekávané výstupy		Žák vyjmenuje alespoň tři díla Antonína Dvořáka.
Popis úkolů	Úkol č. 10	Žák samostatně (případně s pomocí kamaráda) vyplní osmisměrku a zapíše nalezená díla do příslušných řádků s vynechanými písmeny podle počátečních písmen jednotlivých děl.

6. Husité na stráži

Cíle	Vzdělávací	Seznámit žáky s husitskou tradicí na Hořicku.
	Výchovné	Rozvoj autonomní jazykové komunikace žáka. Respektování názoru ostatních žáků ve skupině.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s perem.
Očekávané výstupy		Žák dokáže říci, proč jsou v Hořicích sochy a sousoší s husitskou tematikou.
Popis úkolů	Úkol č. 11	Žák samostatně vymyslí a napíše krátký příběh, který „zažila“ dvojice husitů znázorněná v sousoší.

7. Petr Maixner

Cíle	Vzdělávací	Seznámit žáky s významným Hořickým rodákem, malířem Petrem Maixnerem.
	Výchovné	Rozvíjení vnímavosti.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s tužkou, fotografií a perem.
Očekávané výstupy		Žák dokáže říci, kdo byl Petr Maixner.
Popis úkolů	Úkol č. 12	Žák zakreslí do fotografie podle originálu pomníku Petra Maixnera nástroje, které se vztahují k jeho povolání. Název profese poté zapíše na příslušnou linku.

8. Jánošík

Cíle	Vzdělávací	Seznámit žáky s osobností slovenských dějin, Jánošíkem.
	Výchovné	Podpora kooperativního učení.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s perem a textem.
Očekávané výstupy		Žák řekne pár vět o Jurovi Jánošíkovi.
Popis úkolů	Úkol č. 13	Žák podtrhne v textu (v pověsti) historizující výrazy nebo nářečí a jejich význam zaznamená do vyznačených řádků.

9. Rozloučení

Cíle	Vzdělávací	Shrnout význam pomníkové tvorby.
	Výchovné	Rozvoj žákovy kreativity a fantazie.
	Schopnostně-dovednostní	Práce s tužkou.
Očekávané výstupy		Žák dokáže sdělit smysl pomníků.
Popis úkolů	Úkol č. 14	Žák provede skicu vlastního hrdiny a popíše jeho charakterové vlastnosti.

4.5 Evaluace pracovních listů

K ověření kvality zhotovených pracovních listů Pomníková tvorba bylo provedeno dotazníkové šetření mezi žáky 8. ročníku základní školy po absolvování exkurze ve Smetanových sadech. Dotazník byl sestaven z celkem 16 položek a využívá škálování. „*Posuzovací škála je nástroj, který umožňuje zjišťovat míru vlastností jevu nebo jeho intenzitu. Posuzovatel vyjadřuje vlastní hodnocení určením polohy na škále.*“⁵⁷ Položky označené čísly 1 až 15 představují výroky, na které žáci odpovídali prostřednictvím číselné škály od 1 do 5 a vybízejí k odpovědím, které je možno kvantitativně porovnat. Číslem jedna je myšlen plný souhlas s výrokem, číslo 5 vyjadřuje úplný nesouhlas. Pokyny pro vyplnění dotazníku byly přiloženy do záhlaví dotazníku, viz Příloha D. Položka 16 je jediná založená na otevřené odpovědi respondenta a její podstatou je zjistit, jestli pracovní listy splnily svůj hlavní vzdělávací cíl, tj. zda žáci pochopili, k čemu pomníky slouží. Dotazovaní byli vyzváni k samostatnému slovnímu vyjádření.

Dotazník jsem se snažila vytvořit s promyšlenou strukturou výroků. Výroky u pracovních listů sousledně zjišťují: kvalitu oživení výuky, vlastnosti předkládaných úkolů, informační hledisko, autonomii projevu, grafickou úpravu (přehlednost), kvalitu doprovodných textů, dosažení hlavního cíle.

4.5.1 Sběr dat

Na ověření kvality pracovních listů se podílelo celkem 24 respondentů. Pro zajištění stoprocentní návratnosti byly dotazníky vyplňovány na počítači prostřednictvím online aplikace Google Formuláře, která umožňuje zadat povinná pole pro vyplnění. Všechny položky dotazníku byly povinné, proto bylo dosaženo plné návratnosti.

4.5.2 Analýza dat

Ze získaných dat byla vytvořena tabulka četností, ze které byly následně vypočítány pomocí aritmetického průměru průměrné hodnoty u každého výroku. Z těchto výsledných hodnot byl sestaven Graf spokojenosti s pracovními listy.

---

⁵⁷ GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury, s. 88.

Spodní čísla grafu znázorňují jednotlivá čísla výroků. Čísla nad sloupci znamenají, nakolik žáci souhlasili s uvedenými výroky. Nejlepší možnou hodnotou bylo číslo 1, naopak nejhorší hodnotou číslo 5, udávající nespokojenost. Z výsledků je patrné, že žádná z hodnot nepřekročila číslo 2, což značí velkou spokojenost žáků s pracovními listy. Nejhůře dopadly výroky 7 – Tyto informace naleznou uplatnění při školní výuce nebo v mém životě, následované výroky 5 – Zadání úkolů pro mě bylo přiměřené (úkoly mi nečinily velké potíže) a 14 – Texty, které doprovázely jednotlivá místa zastavení, podávaly dostatečné informace.

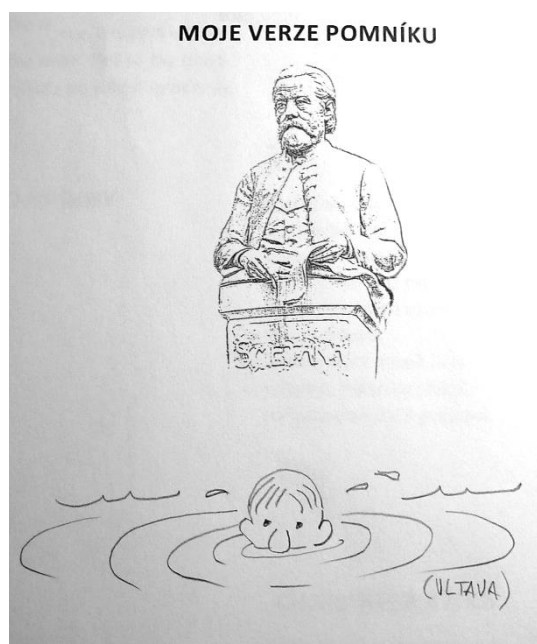
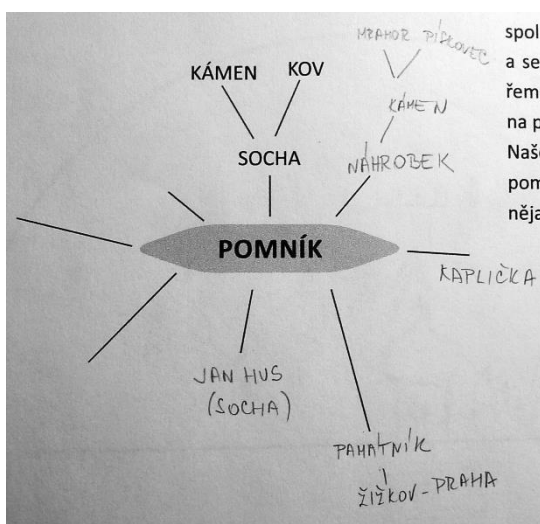
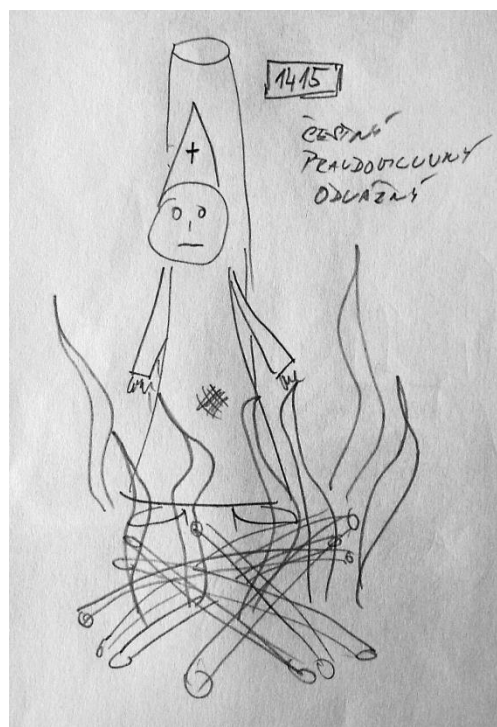
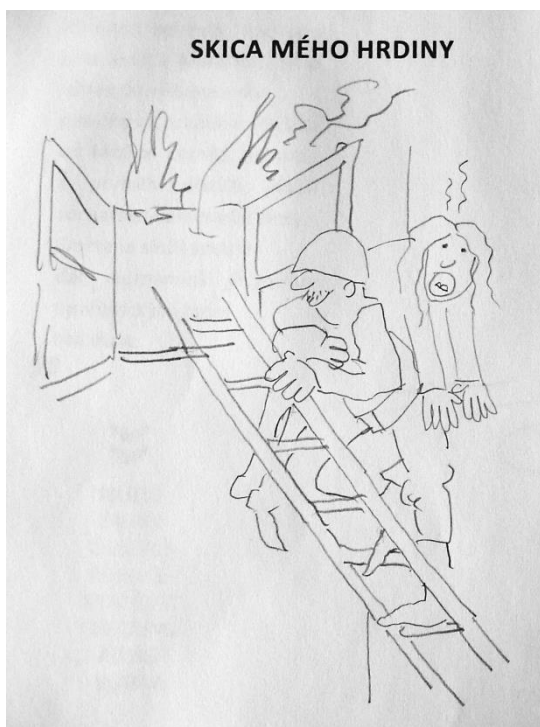
Testová úloha (výrok 16) byl posuzován individuálně podle stupně shody s pravdivým tvrzením. Správnou odpovědí bylo: pomníky připomínají významné osobnosti nebo události. Všechny odpovědi respondentů byly správné, jen některé se od ostatních minimálně lišily. Například: „jsou připomínkou historie a poučením pro budoucí pokolení;“ „zastavit se a zamyslet se.“

4.5.3 Interpretace zjištění

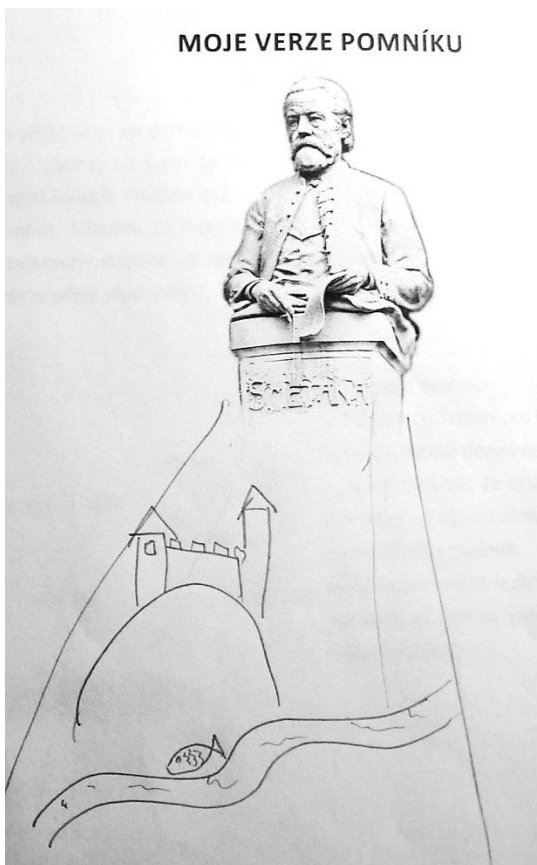
Jak je možno vyčíst z předchozího grafu, pracovní listy našly u žáků 8. třídy pozitivní odezvu. Pracovní listy obohatily jejich školní výuku, úkoly byly pro žáky přiměřené, potíže při jejich porozumění měli minimální. V průběhu práce získali nové informace, ale nejsou si zcela jisti, zda je později uplatní. Žáci si byli vědomi toho, že úkoly po nich požadovaly vlastní přemýšlení, fantazii i svobodný projev. Místo pro vlastní vyjádření je možné považovat veskrze za dostatečné, nikdo s ním neměl problém. Velké oblibě se těšila grafická úprava didaktického materiálu, uspořádání jednotlivých prvků na stránce většinou nečinilo nikomu problémy. Informační texty, které doprovázely jednotlivá místa zastavení, byly všem

srozumitelné, avšak nepatrná část školáků by uvítala podrobnější informace. Někteří žáci si byli nejistí svou odpovědí na otázku, co je smyslem pomníků, ale ve své odpovědi prokázali, že pochopili jejich význam.

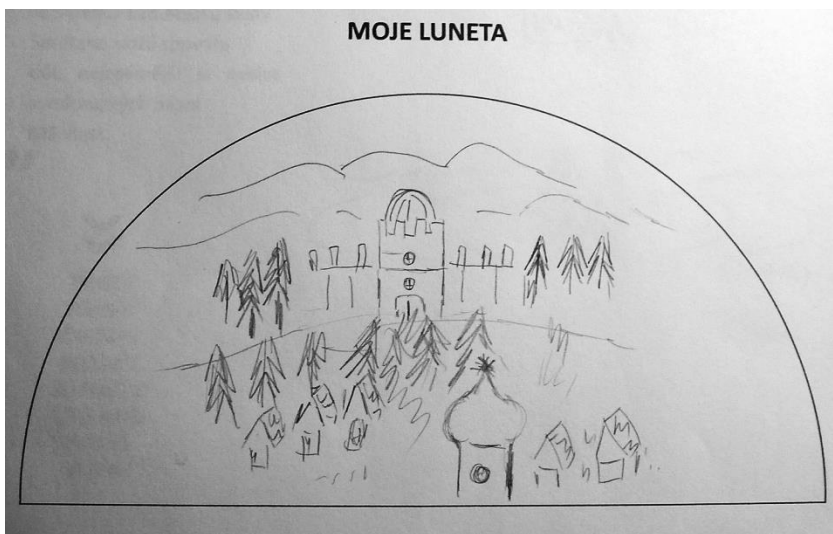
4.6 Ukázky žákovských prací

MOJE VERZE POMNÍKU

MOJE LUNETĀ

Obr. 5: Ukázky žákovských prací (zdroj: foto autorky)

4.7 Katalog sochařů Pomníková tvorba

Pro lepší orientaci v textu a seznámení s jednotlivými autory hořických sochařských děl začátku 20. století poslouží následující katalog sochařů. Katalog nabízí stručné životopisy významných sochařů tvořících pro město Hořice a osobnosti podstatné pro obsahové pojetí této diplomové práce. Ke každému sochaři jsem se snažila dohledat údaje o jeho životě a díle, přičemž jsem vycházela z komparace různých dostupných zdrojů. Životopisy regionálních umělců se sháněly velmi obtížně, často o jejich práci je uvedena v literatuře jen zmínka a k osobnímu životu informace scházejí, z toho důvodu je jim věnována menší část textu, avšak jejich umělecký přínos není zanedbatelný.

Každá osobnost katalogu zahrnuje:

- Jméno a příjmení sochaře
- Datum a místo narození – datum a místo úmrtí
- Souhrnný popis umělcova života, jeho osobní přínos
- Významné dílo

V textu se vyskytují zkrácené výrazy určitých slovních pojmů, k jejich vysvětlení a porozumění slouží seznam použitých zkratk umístěný na začátku diplomové práce. Zkratky jsou řazeny abecedně a některé mohou mít více významů, význam je třeba postihnout dle aktuálního kontextu. Objevuje se také zkrácenina příjmení označená prvním písmenem příjmení s tečkou.

Quido Kocián

(7. 3. 1874 Ústí nad Orlicí⁵⁸ – 3. 1. 1928 Hořice)

Pocházel z chudé soukenické rodiny, od dětství nedoslýchal na jedno ucho, trpěl precitlivělostí a depresivními stavy. V letech 1889–1893 studoval sochařsko-kamenickou školu v Hořicích a poté UMPRUM v Praze, oddělení figurálního a ornamentálního modelování. Roku 1897 odešel studovat sochařství na AVU k J. V. Myslbekovi. Při studiu v Praze se potýkal po smrti otce s finančními problémy. Socha *Šárka*, která mu přinesla slávu, se stala terčem sporu s Myslbekem. „*Kritika doprovodila posudek tohoto díla mladého umělce poznámkou, že v něm žák překonal svého Mistra. Myslbeka se tento výrok velmi dotkl a na mladého sochaře zanevřel.*“⁵⁹ Kocián spor vyřešil odchodem z akademie a založením vlastního ateliéru v Praze Na Moráni. K usmíření došlo po vytvoření *Mrtvého Ábela*, oceněného nejvyššími uměleckými cenami i samotným Myslbekem. V roce 1906 přijal nabídku učit modelování na soch.-kam. škole v H., kde zůstal do své smrti. Díla jsou impresionistická, naturalistická až expresivní, často se v nich promítají témata zánik, vina a zoufalství. Kocián patří mezi naše nejvýznamnější secesně symbolistní sochaře začátku 20. stol., přestože bývá v literatuře nezděděná přehlížen. Jeho soukromý ateliér býval v ul. Vrchlického 1043 v H., kde žil.

Dílo: *Šárka* (Galerie plastik v H.), *Mrtvý Ábel* (před soch.-kam. školou v H.), *Smrt a Vzkříšení* (hřbitovní portál v H.), *Úděl umělce*, *Život je boj*, *Nemocná duše*, *Cikánka*, *Zapovězená láska*, *Žalov*, *Jidáš*, *Raněný*, *Hold dětí Boženě Němcové* (návrh pomníku Boženy Němcové pro Ratibořice, nerealiz.), ...

---

⁵⁸ Literatura se v datu narození několikrát rozchází. Převzato z životopisné monografie Petra Flejberka *Quido Kocián: sochař Bohem nadaný, peklem prokletý*.

⁵⁹ FLEJBERK, Petr. *Quido Kocián: sochař Bohem nadaný, peklem prokletý*. 2. vyd. Liberec: P. F. art Production, 2005. s. 18.

Mořic Černil

(17. 9. 1859 Vel. Bystřice na Moravě⁶⁰ – 27. 6. 1933 Brno, Žabovřesky)

V letech 1880 – 1885 vystudoval AVU ve Vídni u profesorů Helmera a Kundmana, kde za svou práci obdržel první cenu. Věnoval se především portrétnímu sochařství, které neslo jen nepatrně nádech secese. Jmenování učitelem pro čerstvě vzniklou sochařskou školu nesl z počátku těžce, znamenalo to pro něho odtržení od centra kulturního dění a ztíženou pozici k získání uměleckého věhlasu. Profese učitele měla být prozatímním řešením pro jeho budoucí kariéru sochaře, ale nakonec si zamiloval jak město, tak i Marii Aschenbrennerovou, dceru místního lékaře. Od roku 1885 do roku 1914 vyučoval na soch.-kam. škole v H. předměty modelování a plastickou anatomii. Roku 1900 byl jmenován profesorem a roku 1914 jej císař prohlásil školním radou. Pod jeho vedením vzešla řada českých významných sochařů: Štursa, Kafka, Kocián, Suchomel, Kofránek, Kubín, Vávra aj. Napsal a ilustroval knihu *Plastická anatomie pro výtvarníky a školy* (1928). Mezi jeho nejznámější díla patří *Pomník Boženy Němcové* v České Skalici z roku 1888 a první *Pomník Bedřicha Smetany* v H. Za svou výjimečnou sochařskou a pedagogickou práci mu byl císařem propůjčen Zlatý záslužný kříž s korunou.

Dílo: *Anděl míru* (uprostřed hřbitovního portálu v H.), 1. pomník *B. Smetany* (Smetanovy Sady v H.), alegorie *Sochařství a kamenictví* (na budově soch.-kam. školy), *8 soch čes. sochařů a kameníku* (zeď soch.-kam. školy), *Jan Křtitel* (Galerie plastik v H.), *Sv. Metoděj jako učitel*, *hrobka rodiny Aschenbrennerů* v H. (Nový hřbitov, zde pohřben), *Pomník V. Hanky* (Hořiněves), *pomník A. Thaera*, *pomník Vítězství u Křečhoře*, *Petr Strozzi*, ...

---

⁶⁰ A. Jilemnický, J. Pour a O. Tomíčková uvádějí toto datum.

František Ducháč-Vyskočil

(16. 4. 1886 Hořice – 8. 7. 1927 Hořice)

Byl hořickým legionářem nejvyšší hodnosti, sochařem, loutkařem a náčelníkem Sokola. V letech 1900–1904 absolvoval soch.-kam. školu v H., poté pokračoval v Myslbekově sochařském oddělení na AVU. Krátce po studiích se vrátil do rodných Hořic, kde ve Vrchlického ul. čp. 992 založil soukromý sochařský ateliér a věnoval se umělecké činnosti. V roce 1914 do jeho života přímo zasáhla první světová válka, když byl povolán bojovat za Rakousko-Uhersko na ruskou frontu. Jako velitel pěší roty padl následujícího roku do ruského zajetí a v březnu 1916 vstoupil do československých legií na pozici dobrovolníka střeleckého pluku č. 5. Po přesunu z Ruska bojoval za legie ve Francii (21. pluk) a Itálii (velitel 6. divize, nadporučík). Na konci války se účastnil osvobození Slovenska, kde po válce zůstal jako velitel 39. bratislavského pěšího praporu. Vojenské působnosti se věnoval ještě v Jičíně a Hradci Králové. Ze služby odešel v roce 1927 na pozici podplukovníka. Kromě vojenské služby se stihl po válce věnovat i umělecké tvorbě. Je autorem několika figurálních soch a sousoší. Jako pozůstatek a zážitek z války se do jeho práce promítá legionářská tematika, spojil tím obě svá nadání – sochařské a vojenské. Patrně největší pocty se sochaři dostalo, umístěním jeho sousoší na bývalé bojiště ve Vouziers, kde společně se svými kamarády z 21. pluku bojoval, a které dnes připomíná jejich památku.

Dílo: *Mikoláš Aleš* (Smetanovy sady v H.), *Žal* (pomník matky na h. hřbitově, kde je sám pochován), *Josef Fejfar* (Galerie plastik v H.), busta učitele *Jana Kysely* (Městské muzeum v H.), *Vzdor* se sousoším legií (původně u jičínských kasáren, za nacismu socha zřejmě zničena), *Československý granátník 22. pluku francouzských legií* (Francie, Vouziers), *Legie za hranicemi* (před Věží samostatnosti v H.), další díla k vidění v Památníku osvobození v Praze, ...

Jan Štursa

(15. 5. 1880 Nové Město na Moravě – 2. 5. 1925 Praha)

Zakladatel čes. moderního sochařství. Původně se chtěl stát zahradníkem, ale na doporučení měšťanského učitele Šimka se rozhodl pro soch.-kam. školu v H. (1894 – 1898), kam chodíval společně se s. L. Kofránkem. Poté se dostal na AVU (1899 – 1903 4) k J. V. Myslbekovi, kterému po absolutoriu pomáhal jako asistent a po roce 1916 sám vedl ateliér sochařství. Od roku 1922 byl rektorem AVU. Díky odlišnému přístupu k s. se dostával s Myslbekem do sporů. Počátky Š. tvorby byly stylově nevyhraněné. Kolísal mezi secesním symbolismem a popisným žánrem doby. Díla bývají plná senzitivnosti, lyriky, melancholie, stylizace a antické ladnosti (vliv studijní cesty po E. v r. 1904). Ve stylu symbolismu vznikla socha *Probuzení* (jinak *Před koupelí*, 1906), umístěná před budovou soch.-kam. školy. Pro roky 1904–1906 jsou charakteristické dívčí akty, příznačné obloukovitým propnutím těl. Proslavila je socha *Melancholické děvče*, symbolizující pocity soudobé mladé generace o životní naději a zároveň skepsi.⁶¹

Další cesta do Itálie roku 1907 znamenala změnu v pojetí díla. Citlivost byla vystřídána smyslností postav a plností, mladičké dívky zastoupily vyzrálé ženy kypřejších tvarů. Objevuje se erotický nádech. Š. tehdy potkává svou bud. ženu herečku Boženu Durasovou. Jeho tvorbu ovlivnilo tak jako jiné sochaře francouzské sochařství, především E. Bourdelle, se kterým navázal přátelský vztah a hodlal se u něho vyučit, plány však přerušila první světová válka. Inspiroval se také u s. Rodina a Maillolla. Za války působil u 81. jihlavského pluku. Při bojích na haličské frontě byl zraněn a do války už se nevrátil (uvolněné místo na AVU). Válečné zážitky a útrapy vyrezonovaly v rodinovsky pojaté s. *Raněný*, připomínající Rodinův *Kovový věk*. Zemřel ve věku 45 let na následky sebepostřelení po prožitém těžkém životním období (deprese, rozchod s manželkou).

Dílo: *Puberta, Život uniká, Píseň hor, Raněný, Vítěz, Appassionato, Sulamit Rahu, Messalina, Odpočívající tanečnice, Humanita a Práce* (Hlávkův most, Praha), *Bedřich Smetana* (Litomyšl), *Max Švabinský, Žena myjící si prs, Koupání vlasů, T. G. Masaryk, Hráč na niněru, Hana Kvapilová, Pohřeb v Karpatech, Dar nebes a země, ...*

---

⁶¹ Dle historika umění A. Matějčka.

Ladislav Šaloun

(1. 8. 1870 Praha – 18. 10. 1946 Praha)

Významný sochař české secese, národní umělec, pedagog, vlastenec. Člen SVU Mánes, Jednoty výt. umělců a Volných směrů. V letech 1906–1914 externím profesorem na UMPRUM. Umělecké ambice zdědil po svém otci. Zpočátku ho lákalo divadelní odvětví a malířství. Vystudoval v roce 1889 Reynierovu kreslířskou školu v Praze, která ho měla připravit na přijímací zkoušky na UMPRUM. Po nepřijetí však začal soukromě studovat sochařství v ateliéru u Tomáše Seidana a Bohuslava Schnircha a stal se z něho výjimečný sochař vzešlý z mimoakademického prostředí. Ve své tvorbě šel vlastní cestou, vynikal osobitým projevem a cílevědomým životním přístupem. Zajímal se o filozofii F. Nietzsche a B. Croce, od nichž převzal některé myšlenky, které doplňoval o spirituální rozměr. Základem jeho děl byla vždy silná hluboká myšlenka spolupůsobící s vnitřním vcítěním umělce. Svá umělecká východiska otiskoval v časopise *Dílo*. Inspiroval se v antickém a renesančním s. (Michelangelo), dále u s. Myslbeka a Rodina, ale nejvíce vycházel sám ze sebe. Umění pro něho bylo ztělesněným citem, kdy umělec musí s tímto citem umět pracovat. Nejznámější Š. prací je *Pomník mistra Jana Husa na Staroměstském nám.* v Praze. K Hořicím jej pojil přátelský vztah s učitelem Janem Kyselem a jeho ženou. Byl také podporovatelem soch.-kam. školy a Galerie plastik v H. Pro město navrhl dvě impozantní sousoší do veřejného prostranství – naturalisticky expresivní sochu *Krakonoše* a secesní *Pomník mistra Jana Husa* před Obchodní akademií. Další díla je možné nalézt v GP a MMH. V roce 1914 získal za umělecký přínos pro H. status čestného občana města. Š. produkce s. děl byla velmi bohatá. Tvořil monumentální skulptury, portréty, drobné plastiky i užité umění.

Dílo: *Čert a Káča*, *Salambo a Matho*, *Poslední satyr*, *Vodník*, *Dudák*, *Muž práce* (na rohu Husovy a Komenského ul. v H.), *Pozdrav slunci*, *Sapfó*, *Sv. Háta*, *Polibek*, sous. *Práce a Osvěta*; architektonická výzdoba – *Rabi Löw* (Magistrát hl. m. Prahy), *Ponížení* a *Vzkříšení národa*, pamětní deska (Obecní dům v Praze), Hlavní nádraží v Praze; pomníky – *F. L. Rieger* (Semily), *B. Smetana* (Karlovy Vary), *A. Dvořák*, *T. G. Masaryk*, ...

Václav Suchomel

(2. 11. 1869 Tábor – 31. 10. 1930 Hořice)

Pocházel z jihočeského Tábora, kde nejprve navštěvoval místní reálku⁶² a poté se rozhodl odejít do Hořic studovat na nově založenou odbornou soch.-kam. školu. Sochařským oddělením prošel v letech 1886–1890 u třídního učitele prof. M. Černila. Práce sochaře a rovněž i škola ho nadchly natolik, že své kvalitně nabitě s. základy odjel prohloubit studiem na vídeňskou AVU. Roku 1899 se natrvalo navrátil do Hořic, aby přijal nabídku učit na soch.-kam. škole budoucí generaci sochařů a započal tak úděl celoživotního pedagoga. Vyučoval plastickou anatomii, modelování, dějiny plastiky.

Dílo: pro Smetanovy sady – *Husité na stráži*, *pom. Petra Maixnera, Přátelé stromoví*; pro GP – *Kubata, Poprvé modelem, Fontána, reliéfy Vítěz, Matka, Spořivost, Válka, Anděl; Panna Maria* (před kos. Narození Panny Marie v H.), *pom. Jana Husa* (Chodovice), barokní sous. *sv. Anna* (kos. na Skalce, Praha II.), *pom. padlým* (Máslojedy u Jaroměře a Ostrov u Hořic), *s. Smutek* (hrob K. Šťastného na Novém hřbitově v H.), *Masarykova studánka* (Zvičina), ...

---

⁶² Tzv. reálná škola středního stupně se zaměřovala na studium přírodních věd.

Jaroslav Plichta

(28. 6. 1886 Třebechovice pod Orebem – 15. 6. 1970 Hořice)

Akademický sochař, profesor soch. kam. školy, vystudoval střední keramickou školu v Bechyni, absolvoval UMPRUM v Praze a tři roky pobýval u prof. Myslbeka na AVU, ačkoli Myslbekův vliv není na něm patrný. Začátky jeho kariéry jsou spojeny se sochaři Suchardou a Myslbekem, v jejichž ateliéru zpočátku pracoval. Novou příležitost uplatnění našel zakrátko v Rusku, kam odjel navrhovat velké stavební plastiky. Jako učitel působil na hořické škole s několika přestávkami, poprvé zde učil po návratu z Ruska do začátku první světové války a od 1. 10. 1920 do 31. 11. 1921 a poté znovu od září 1928 do roku 1941. Vyučoval kresbu, figurální anatomii, modelování, ale i historii sochařské tvorby. Po skončení války se snažil uživit na poli umění jako samostatný sochař a participoval na významných uměleckých zakázkách. Mezi jeho nejlepší umístění patřilo 3. místo v soutěži o p. Svatopluka Čecha na Vinohradech, 1. cena na odznak župy středočeské a odměna za putovní štít Čs. obce sokolské. Spolupracoval také s významnými čes. architekty Kotěrou, Kloučkem, Roštlapilem, Jandou a dalšími, pro které navrhoval plastickou výzdobu staveb. Stal se z něho jeden z největších odborníků Galerie Plastik v H. a znalec díla Matyáše Bernarda Brauna v Kuksu nedaleko Dvora Králové. Žil a tvořil ve svém ateliéru v Žerotínově ul. čp. 1314 v H. Jeho nejvýznamnější prací je pom. K. V. Rais v H., vzácný proto, že mohl jako jediný s. portrétovat spisovatele za jeho života. Ve své tvorbě zastával tradicionistický přístup k sochařství a jakékoli experimentování mu bylo cizí. Byl sochařem klidu a vyváženosti. Publikoval řadu odborných článků umělecké tematiky do různých periodik a podílel se na tvorbě publikací o hořických sochách. S jeho ženou Boženou ho velmi lákala turistika, které se aktivně věnoval. Ve spolupráci s cestovní kanceláří inicioval vznik několika zájezdů.

Dílo: pískovcové pomníky – *K. V. Rais* (busta před ZŠ Na Habru), *Tyrš myslitel* (před sokolovnou); sádrové modely – *K. J. Erben*, *Radostné žně*; průmyslové plastiky – pro divadlo v Prostějově, Zemskou banku, soud a spořitelnu v Mladé Boleslavi, Mnichovo Hradiště; reliéfy – *Zdraví, síla, krása* (budova Sokola v H.), ...

Miloslav Vávra

(10. 1. 1878 Hořice – 27. 4. 1966 Hradec Králové)

Hořický rodák, akad. soch., absolvent soch.-kam. školy v H., člen SVHK. Pocházel z řemeslnické rodiny ze šesti dětí. Jeho otec měl v Žižkově ul. v H. kolářskou dílnu a provozoval kolářské řemeslo. Od roku 1903 do roku 1905 pracoval M. Vávra v Brně na Vyšší státní průmyslové škole jako asistent kreslení a modelování, v tomto období vytvořil pro město Brno řadu plastik a reliéfů z mramoru. Rok 1905 mu přinesl také jeho nejznámější zakázku, návrh pomníku a poprsí hudebního skladatele *Antonína Dvořáka* pro Smetanovy sady v H., jež podle jeho modelu zhotovili v mramoru a žule žáci soch.-kam. školy. Léta 1907–1936 strávil jako prof. c. k. všeobecné řemeslnické školy v Jaroměři, během nichž se věnoval místním kamenosochařským zakázkám, zejména hřbitovní plastice, válečným pomníkům, pamětním deskám a portrétním bustám jaromeřských starostů. Ministerstvo školství a osvěty mu o školních prázdninách 1931–1934 financovalo studijní cestu na Slovensko a Podkarpatské Rusi za účelem pořízení studijních kreseb a podkladů pro výuku kreslení. Podle těchto pomůcek se měli žáci učit kresbě. Svou rozsáhlou kresebnou sbírku městských a venkovských staveb po návratu vystavil spolu s ostatními díly z průběhu života (vč. plastik) na hospodářsko-průmyslové výstavě v roce 1936 v Jaroměři a dočkal se za to pozitivní kritiky v soudobém tisku. Po zrušení školy v Jaroměři byl ministerstvem převelen do nově založené průmyslové školy stavební v Hradci Králové, kde zůstal do roku 1938, do svého odchodu do výslužby. V penzi se chtěl naplno věnovat svému oboru, ale jeho plány utlumila nastupující nacistická okupace. Jakousi oporu v tvorbě před okupačními úřady mu poskytoval Syndikát výtvarných umělců v Praze, jehož byl též členem. Nejrady a nejčastěji tvořil plastiky z mramoru.

Dílo: *pom. Antonína Dvořáka* (Smetanovy sady v H.), *busta skladatele Pavla Křížkovského* (Brno, Filharmonická beseda), *reliéf císařovny Alžběty* (Brno, kos. Domu ošetřovatelek Červeného kříže), *dcera Leoše Janáčka* (Brno, Ústřední hřbitov), *postava ženy* (Praha, kavárna v Obecním domě), *válečný pom. rus. legionáře Halbicha* (Jaromeř), *pamětní deska Antonína Čerycha* (Josefov, bronz), atd.

Franta (František) Úprka⁶³

(26. 2. 1868 Kněždub na Moravě – 8. 9. 1929 Tuchoměřice u Prahy)

Moravský sochař, člen UB, SVU, pocházející z rodiny sedláků. Jeho nejstarší bratr Joža byl malířem. Když mu bylo šest let, zemřel mu otec a rodina se čtyřmi dětmi se musela vypořádat s nelehkým osudem. Práci na poli od mala zastávali chlapci. Franta se měl stát knězem, ale studium na Gymnáziu ve Strážnici kvůli prospěchu nedokončil. V letech 1882–1884 studoval na řezbářské škole ve Valašském Meziříčí, avšak i tuto školu nedochodil. V roce 1885 odešel do Prahy, kde pracoval jako asistent řezbáře. Poté působil v dílně sochaře Jindřicha Čapka, u něhož se učil kamenickému řemeslu. K sochařině poprvé přičichl u Antonína Wagnera, v jehož dílně pomáhal realizovat některé skulptury později umístěné před Národní muzeum (*Vltava, Labe*). Nejvýznamnějšího školení dosáhl v ateliéru Bohuslava Schnircha. V Praze se definitivně usadil po svatbě s Pražankou Otílií Chramostovou a rozhodl se zde prosadit své moravské umění. Zázemí sochařské práce si vytvořil v ateliéru na Vinohradech, v Puchmajerově ul. č. 37. První větší výstava v Hodoníně mu přinesla ocenění. Umělecká beseda udělila první cenu soše *Nešťastná vojna* (1902). Podílel se na založení Sdružení výtvarných umělců moravských v Hodoníně. Ve svém díle připomínal Slovácký folklór – jeho tradice, zvyky a obyčeje. Líčil zážitky z moravské vesnice, které sám jako mladý zažíval. Věnoval se zachycení venkovských pracovníků při práci – sochal zedníky, zemědělce, selky, unavená zvířata těžkou prací. Nebo se věnoval sochařské portrétní tvorbě a funerální plastice. Z jeho realistických portrétů číší důraz na zachycení charakteru, obyčejnosti a přirozenosti lidí.

Své dílo prezentoval na mnoha výstavách v zahraničí (Vídeň, Londýn, Kyjev, Miláno, atd.)

Dílo: sochy – *U řeky* (Sedící chlapec), *Žně*, *Jánošík* (Smetanovy sady, Hořice), *Koza*, *Rozsévač*, *Sekáč*, *Děvčica s růžemi*, *Sirota*, *Tanec I. a II.*; architektonická výz. – *Strakonický dudák* a *Rusalka* (výz. Obecního domu, 1907–1911), výz. fasád Zemské banky a Zemědělského muzea na Slovensku; hřbitovní pomníky – *Náhrobek rodiny Gurských* (Hodonín), náhrobky v Turčianskom Sv. Martine; atd.

---

⁶³ KAČER, Jaroslav. *Franta Úprka: 1868–1929*. V Hodoníně: Galerie výtvarného umění, 2008.

4.8 Katalog sochařských děl ve Smetanových sadech

Pomník Bedřicha Smetany

autor: Mořic Černil

rok vzniku: 1903

popis: Mořic Černil, profesor sochařsko-kamenické školy, navrhl pomník tak, aby evokoval velikost hudebního génia. Na vysoký čtyřhranný sloup s podstavcem umístil podobiznu Bedřicha Smetany (1824–1884) v nadživotní velikosti, držící v pravé ruce obyčejnou tužku a v levé ruce arch s notovou osnovou. Pod sloupem je zpodobněna dvojice z jedné z nejznámějších skladatelových a českých oper vůbec, Prodané nevěsty, Jeníka a Mařenky, která je oděna do tradičního hořického kroje. Zadní strana sloupu jen pak dekorována vysokým reliéfem andělů, květinovým věncem a hudebními nástroji. Dílo z hořického pískovce zhotovili dle modelu žáci školy. V současnosti stojí pomník na travnatém vršku, což ještě více umocňuje jeho dominantu.

Obr. 6: Jeník a Mařenka, pom. Bedřicha Smetany, Mořic Černil (zdroj: foto autorky)

Husité na stráži

autor: Václav Suchomel

rok vzniku: 1903

popis: Sousoší zachycuje postavy dvou husitských bojovníků, členy Žižkovy hlídky, jak hledí do dále na blížící se nebezpečí. Mladší husita schovávající se za zkušenějšího staršího klidného válečníka, ukazuje se strachem v očích na možnou hrozbu na obzoru. Postavy autor oblékl do dobového husitského oděvu, který je doplněn o válečnou zbroj. Ostřílený vousatý válečník je pro boj vybaven cepem a mečem. Sousoší bylo do Sadů zasazeno v době, kdy v Hořicích probíhala slavná Výstava českého severovýchodu a dokazovala tak spolu s dalšími díly sochařského oddělení vyspělost zdejší sochařské tvorby. Tematicky pak navazuje na dřívější hořická díla věnovaná husitské problematice.

Obr. 7: Husité na stráž, Václav Suchomel (zdroj: foto autorky)

Pomník Petra Maixnera

autor: Václav Suchomel

rok vzniku: 1923

popis: *Petr Maixner* (1831–1884) byl významný hořický malíř, jehož památku se město rozhodlo zachovat vyhotovením sochy pro Smetanovy sady. Náplní Maixnerovy umělecké činnosti byla malba historických žánrových pláten a četná produkce ilustrací, jimiž přispíval do časopisů *Světozor*, *Zlatá Praha* a *Květy*. Bohatě také ilustroval *Českomoravskou kroniku* K. V. Zappa a podílel se na restaurování historické architektury. Kromě pláten a ilustrací se zabýval i portréty a malbou fresek, jimiž mimo jiné vyzdobil rodný dům čp. 37 v Husově ulici. Inspirací k historické malbě mu byla tvorba K. Javůrka a J. Mánesa i vliv německého romantismu.⁶⁴

„Pomník tvoří zamyšlená umělcova tvář, již věncí ženská postava – Múza mohutnými lipovými ratolestmi.“⁶⁵ Sochař se musel vypořádat s rostlinným dekorem v kameni.

Obr. 8: Pomník Petra Maixnera, Václav Suchomel (zdroj: foto autorky)

⁶⁴ HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995. s. 487.

⁶⁵ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, s. 233.

Přátelé stromů

autor: Václav Suchomel

rok vzniku: 1903

popis: Jde o sochy dvou dětských postav, chlapce a dívky, umístěných před budovu s parkem sousedící školy, jež dostala název podle zakládajícího spolku parku, Daliborka. Opět zde můžeme pozorovat náročné ztvárnění stromů a flóry v kameni, kdy se autor pokusil oprostít od tíhy kamene a přeměnit jej v poddajný materiál. Obě postavy jsou zachyceny při zahradnické práci. Dívka po levé straně vstupu do školního areálu otrhává ze stromu jablka, chlapec napravo přivazuje provázek stromek k podpůrné tyčce, aby lépe prospíval.

Obr. 9: Dívka zahradnice, Václav Suchomel (zdroj: www.wikimedia.org)

Obr. 10: Chlapec zahradník, Václav Suchomel (zdroj: www.wikimedia.org)

Krakonoš (Rýbrcoul)

autor: Ladislav Šaloun

rok vzniku: 1908

popis: V roce 1902 byl Ladislav Šaloun spolu s dalšími umělci vyzván, aby ilustroval jeden příběh z tehdy nově vzniklé sbírky pohádek Sníh. Byla mu přiřknuta pohádka O Rýbrcoulovi od Václava Říhy, kterou pojal velmi osobitě. Původního Krakonoše, dobrého vládce hor ztvárnil jako obrovské monstrum, vzbuzující hrůzu svým výrazem ve tváři a vylézající ze země. Podle jeho pozdějších slov prý představuje zlého ducha hor, který nahání děti do německých škol. Pro Hořice neznámější socha je typická větrem rozevlátými dlouhými pačesy a vyvalenýma očima, jimiž Krakonoš zírá na dvě vyděšené děti, Andělku a Jana, držící je ve své obrovské dlani. Pro účely ilustrace měla posloužit fotografie vytvořeného hliněného modelu. Obrázku si v časopise všiml učitel soch.-kam. školy Jan Kysela, na jehož žádost a prosbu vzniklo celé pískovcové dílo, a to ve školní dílně. Autor návrhu si pak přijel do Hořic vybrat vhodné místo. U sousoší jsou rozmístěny kameny symbolizující horské prostředí a kolem celého objektu vede dřevěný plůtek, bránící případnému nevhodnému chování návštěvníků.

Obr. 11: Krakonoš, Ladislav Šaloun (zdroj: foto autorky)

Antonín Dvořák

autor: Miloslav Vávra

rok vzniku: 1910

popis: Dílo je materiálem ojedinělé v celých Sadech i Hořickém veřejném prostranství. Autorovou oblíbenou sochařskou hmotou byl mramor, v němž zamýšlel i finální podobu svého modelu pro bustu hudebního skladatele Antonína Dvořáka. Poprsí z bílého laaského mramoru je posazeno na ústřední nejvyšší části podstavce z růžové milínské žuly. Podstavec je členěn do třech profilovaných částí vyrůstajících ze stupňovité základny a směrem vzhůru se jehlanovitě zmenšuje. Zatímco prostřední část obsahuje příjmení portrétovaného a nástroj lyry, postranní části podstavce jsou dekorovány životními daty skladatele a figurálními reliéfy Hudby a Zpěvu, vztahujícími se k zakladatelským hudebním spolkům pom. (Dalibor, Ratibor, Vesna). Jedná se o vůbec první pomník A. Dvořáka v Čechách.

Obr. 12: Pomník Antonína Dvořáka, Miloslav Vávra (zdroj: foto autorky)

Jánošík

autor: Franta Úprka

rok vzniku: 1919

popis: Pomník vysochal Josef Bílek a Rudolf Zábrodský. Nápad zhotovit první pomník slovenskému hrdinovi Jánošíkovi ještě před koncem první světové války přinesl učitel Jan Kyselo, kterému se v roce 1917 podařilo získat Úprkův model pro Galerii plastik v H. Idea československé vzájemnosti tak předběhla svou dobu. Už v roce 1907 ve městě přednášel Andrej Hlinka o maďarském kulturním útlaku na Slovensku, čímž si získal místní vlastenecky a solidárně cítící obyvatelstvo.⁶⁶ Juraj Jánošík (1688 –1713) se účastnil stavovského odboje v roce 1703 vedeného Františkem II. Rakoczim proti Habsburské nadvládě, posléze se stal vůdcem zbojnické skupiny, která plenila šlechtické statky a věnovala se loupeživé a násilnické činnosti. Za své zločiny byl popraven. V době národního obrození byl uctíván jako hrdina bojující proti maďarskému útlaku a pomáhající chudým. Dle lidové tradice mu byly přisouzeny prostřednictvím čarovných předmětů (valaška, opasek) nadpřirozené schopnosti a měl prý sílu za 200 mužů.^{67 68}

Obr. 13: Jánošík, Franta Úprka (zdroj: foto autorky)

⁶⁶ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Juro Jánošík. *Pod Zvičinou*. Hořice, 1999, 17(3), s. 5–7.

⁶⁷ Juraj Jánošík. *Wikipedie* [online]. 2016 [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Juraj_J%C3%A1no%C5%A1%C3%ADk

⁶⁸ Jánošík skončil na háku za žebro. Tak se zrodila legenda. *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1111102-janosik-skoncil-na-haku-za-zebro-tak-se-zrodila-legenda>

Muž práce (Ze dne ke dni)

autor: Ladislav Šaloun

rok vzniku: 1908

popis: Představuje další dílo vzniklé z přátelského svazku mezi Janem Kyselem a L. Šalounem. Kyselo si vyhlédl model této později bronzové sochy přímo v ateliéru sochaře při jedné z jejich návštěv s tím, že je jako stvořený k vystavení ve městě. Zpočátku byla postava dělníka umístěna v Umělecké síni a Galerii plastik v H. Později ji nechal starosta Fejfar odlít do bronzu a začlenit do areálu Smetanových sadů. Během druhé světové války se sochu podařilo zachránit před roztavením pro válečné účely, na výrobu děl. Muž nesoucí s vypětím všech sil těžký balvan, připomíná úděl zdejších kamenosochařů, Šaloun ovšem nezpodobnil sochaře nebo kameníky, nýbrž pražského dlaždiče silnic. Dlaždič s knírkem a čapkou na hlavě se urputně snaží poponést balvan, jehož tíha ho stojí prohnutá záda, naběhlé žíly a ostré rysy v obličeji. Drsnost ještě více podtrhují bosá chodidla. Socha je postavena na hrubě otesaný kvádrový podstavec.⁶⁹

Obr. 14: Muž práce, Ladislav Šaloun (zdroj:www.vybezek.eu)

---

⁶⁹ Dnes je socha umístěna na křižovatku Husova nám. a Komenského ul.

Tyrš myslitel

autor: Jaroslav Plichta

rok vzniku: 1950

popis: Návrh na pom. Miroslava Tyrše, zakladatele Sokola zhotovil Plichta již za studentských let na AVU u prof. Myslbeka. Vedla ho k tomu sjednocující sokolská síla, kterou sám jako cvičenec zakusil během všesokolských sletů v Praze. Při jeho tvorbě se zamýšlel nad Tyršovými zásadami výchovy, harmonií těla a ducha i mravním povznesením národa. Zapůsobil na něho Tyršův tragický skon v Tyrolích, kde byl nalezen utopený pod skalisky v divoké říčce. Balvany, na kterých před smrtí sedával, také zachytil na pomníku. Pomník představuje zamyšlenou postavu sedícího muže v cestovním plášti se skloněnou hlavou. Zajímavé je kompoziční rozložení postavy v kontrapostovém prodloužení. Na soklu je vytesán nápis DR. MIROSLAV TYRŠ. Pom. si od Plichty objednal Hořický Sokol v roce 1946.

Obr. 15: Tyrš myslitel, Jaroslav Plichta (zdroj: foto autorky)

Mikoláš Aleš

autor: František Ducháč-Vyskočil

rok vzniku: 1922

popis: Pomník nejvýznamnějšího malíře generace Národního divadla, podnítil ke vzniku učitel Jan Kysela. Dvakrát přemlouval již šedesátiletého malíře, aby svolil k jeho sochařskému portrétování a napodruhé se to podařilo. K tomuto úkolu byl vybrán akad. soch. František Ducháč-Vyskočil, který podnikl cestu do umělcova ateliéru, aby pořídil počáteční skici malíře. Aleš se již tehdy netěšil dobrému zdraví, a i když slíbil pro Hořice namalovat historický výjev bitvy na Gothardu, zemřel, aniž by stačil přijet do Hořic k dalšímu portrétování. Vyskočil byl nucen sehnat modely, kteří byli Alšovi podobní a podle nich vytvořit model z hlíny. Alšův obličej vymodeloval podle svých detailních skic z Prahy, baculaté ruce a sedící postavu v křesle zhotovil podle třech Hořičanů. Oděv a kravata byly originálem M. Alše. Konečnou podobu odsouhlasil Alšův letitý přítel Kronbauer. Realizace se pomník dočkal až po první světové válce a vytesal jej sám jeho autor ze dvou kusů pískovce.⁷⁰

Obr. 16: Mikoláš Aleš, František Ducháč-Vyskočil (zdroj: foto autorky)

⁷⁰ DUCHAČ-VYSKOČIL, František. Jak byl vytvořen pomník Mikoláše Alše v Hořicích. *Pod Zvičinou: Sborníček vlastivědný věnovaný mládeži okresu hořického, jaroměřského a královédvorského*. Dvůr Králové n. L., 1927, VII.(1926–1927), s. 97–101.

Dva orli

rok vzniku: 1914

popis: Jedná se o drobné plastiky orlů umístěné na dvou pískovcových pilířích u hlavního vstupu do Smetanových sadů. Model pochází z kurzu prof. Breitnera a reprodukovali jej žáci soch.-kam. školy.

Ptačí studánka

autor: Blažena Podpěrová-Borovičková⁷¹

rok vzniku: 1913

popis: Nejmenší dílo Smetanových sadů vyhotovila první sochařka, jež absolvovala soch.-kam. školu v H. Blažena Podpěrová-Borovičková údajně podle modelu Q. Kociána. Ten vyrobil model za časů druhého ředitele Václava Weinzettla, za nějž škola realizovala řadu nejvýznamnějších klasických hořických památek. Plastika sloužila svého času jako napajedlo ptactva. Někdy se jí spíše říká „Žabky“, protože voda tekla do korýtky právě z tlamy jedné ze dvou žabek. Dnes už studánka není funkční, voda se v ní objevuje pouze po deštích.

Obr. 17: Ptačí studánka, Blažena Podpěrová-Borovičková (zdroj: foto autorky)

---

⁷¹ Jilemnický – Kámen jako událost s. 272 udává, že autorka se jmenuje Karla Vobišová-Žáková.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala mnoha různorodými aspekty, které dohromady spoluutváří komplexní náhled na pomníkovou tvorbu na přelomu 19. a 20. století v Hořicích v Podkrkonoší, kdy byla založena ojedinělá sochařsko-kamenická škola. Škola za své úspěchy vděčí svému prvnímu řediteli Vilému Dokoupilovi, který ji velmi dobře řídil a staral se o její propagaci, díky čemuž se škola stala brzy slavnou a navštěvovaly ji děti z celé země. Mezi nejvýznamnější sochaře, kteří školu opustili, patřili Štursa, Kofránek, Kocián, atd. Ti se svému řemeslu přiučili od neméně kvalitních sochařů, učitelů zdejší školy, Černila, Suchomela a dalších, jejichž poslání později také převzali. Žáci i učitelé se společně podíleli na hořických zakázkách. Jedné z nejvýznamnějších, Smetanovým sadům byla věnována praktická část, která si kladla za cíl zprostředkovat a přiblížit žákům druhého stupně pomníkovou tvorbu prostřednictvím didaktických pracovních listů. Mnou zhotovené pracovní listy pokládám díky dotazníkovému šetření za úspěšné a vhodné pro uplatnění v rámci školní výuky na základních školách. Splňují také veškeré požadavky, kladené současným vzdělávacím systémem.

Byla bych ráda, kdyby má práce přiměla své čtenáře a účastníky didaktické procházky k zastavení se a zamyšlení v dnešním interaktivním a audiovizuálním světě nad kterýmkoli výtvarným dílem a kulturním počinem, se zřetelem na sochařské památky. Mnohdy kolem soch jen nevědomě procházíme, spěcháme na cestě do práce nebo školy za povinnostmi a ani si nevšimneme, co nás obklopuje. Ta díla, která míváme, někdo koncipoval s jistým záměrem působit na svého pozorovatele a něco mu sdělit. Umělcovo úsilí, vynaložený čas a náročná (sochařská) práce, jsou určeny pro nás a naše smyslové potěšení, je třeba jen otevřít oči a nechat působit mysl.

Literatura a prameny

BABYRÁDOVÁ, Hana, Helena GRECMANOVÁ a Petr EXLER. *Škola muzejní pedagogiky 4: Aktivizační metody v muzejní pedagogice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 122 s. ISBN 978-80-244-1869-8.

BABYRÁDOVÁ, Hana. *Rituál, umění a výchova*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 351 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; sv. 83. ISBN 80-210-3029-1.

BALEKA, Jan. *Symposium...: Symposium International de Sculpture: československé mezinárodní sochařské symposium, Hořice v Podkrkonoší*. Praha: Svaz čs.výt.v.umělců, 1969, 30 s.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, 429 s. ISBN 8020006095.

BEKROVÁ, M. a J. PETERA. *Hořice – město kamenné krásy*. Hořice: Městský úřad, 2002, 20 s.

BREJNÍK, Bohuslav. *Hořice – město kamenné krásy: publikace, která propaguje, informuje a provádí podkrkonošským Hořickem*. Hořice: Okresní vlastivědné museum, 1959, 47 s.

DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2002. 38 s., [25] s. obr. příl. Publikace. ISBN 80-7044-424-X.

FERENCOVÁ, Yvona. *Apozice obrazu*. Vyd. 1. Brno: Pavel Křepela, 2009. 183 s. ISBN 978-80-86669-12-0.

FÍŠER, Zbyněk, Vladimír HAVLÍK a Radek HORÁČEK. *Slovem, akcí, obrazem: příspěvek k interdisciplinaritě tvůrčího procesu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5389-2.

FLEJBERK, Petr. *Quido Kocián: sochař Bohem nadaný, peklem prokletý*. 2. vyd. Liberec: P. F. art Production, 2005.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan Plzák. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-902-4.

HEROUT, Jaroslav. *Jak poznávat kulturní památky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1986.

HNOJIL, Adam. *Tvrzení moderny: české sochařství ze sbírky Karly a Davida Železných*. Hluboká nad Vltavou: Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, 2014. ISBN 978-80-87352-09-0.

HOJDA, Zdeněk a Jiří POKORNÝ. *Pomníky a zapomněnky*. Litomyšl: Paseka, 1996. ISBN 8071850500.

HOLUB, Miroslav. *Hořice*. Hořice v Podkrkonoší: Městský národní výbor, 1990, 1. sv.

HORÁČEK, Radek a Jan ZÁLEŠÁK. *Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 190 s. ISBN 978-80-210-4371-8.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: Cerm, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0521-8.

Hořice v Podkrkonoší: vítejte v našem regionu! : tipy pro volný čas = welcome to our region: suggestions for free time. Praha: Adjust art, 2010, 1 složený l. (6 s.).

Hořice: Galerie plastik. Hořice: Městský národní výbor, 1964, 1 sv.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

I. mezinárodní sochařské symposium '66: Hořice v Podkr., Československo. Hradec Králové: Krajská galerie v Hradci Králové se SČSVU v Praze, 1966, 8 s.

JAGOŠOVÁ, Lucie, JÚVA, Vladimír a MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JÚVA a Lenka MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-207-9.

JEREMIÁŠ, Otakar. *O Bedřichu Smetanovi, našem největším národním umělci*. Praha: Smetanova společnost, [1923]. 32 s.

JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako chleba*. Podhorní Újezd: Osvětová beseda, 1980. 54 s.

JILEMNICKÝ, Alois. *Kámen jako událost: kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984*. Praha: Československý kamenoprůmysl, 1984, 429 s.

JILEMNICKÝ, Alois. *Kraj slavný kamenem: Hořicko v Podkrkonoší*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství, 1961, 199 s.

JILEMNICKÝ, Alois. *O krajině, lidech a věcech: kulturně historický místopis – průvodce pamětihodnostmi města Hořic v Podkrkonoší*. Vyd. 1. Hořice v Podkrkonoší: Městský úřad, 1999, 167 s. ISBN 80-238-4546-2.

JILEMNICKÝ, Alois. *Tradice z kamene: kulturně historický obraz hořického pískovce a kamenoprůmyslu*. Liberec: Českomoravský průmysl kamene, 1973, 39 s.

KAČER, Jaroslav. *Franta Úprka: 1868–1929*. V Hodoníně: Galerie výtvarného umění, 2008. ISBN 978-80-85015-52-2.

- KESNER, Ladislav, ed. a ELKINS, James. *Vizuální teorie: současné angloamerické myšlení o výtvarných dílech*. 2., rozš. vyd. Jinočany: H & H, 2005. 372 s. ISBN 80-7319-054-0
- LAHODA, Vojtěch, NEŠLEHOVÁ, Mahulena (ed.). *Dějiny českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0587-0.
- Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě: příspěvky ke studiu barokní kultury*. V Praze: Tištěno a vydáno u Antonína Daňka, 1939.
- MASARYKOVÁ, Anna. *Národní galerie: pátý díl: České sochařství 19. a 20. st.* 31. Praha: SNKLU, 1963. České dějiny.
- MAŠÍN, Jiří. *Jan Štursa 1880–1925: geneze díla*. Praha: Odeon, 1981.
- MATĚJČEK, Antonín. *Jan Štursa: 1880–1925*. Praha: Orbis, 1950.
- Metamorfózy politiky: pražské pomníky 19. století: publikace k výstavě: Clam-Gallasův palác 25. září 2013 – 5. ledna 2014*. Praha: Archiv hlavního města Prahy ve spolupráci s Noemi Arts&Media a se spolkem Scriptorium, 2013. ISBN 9788086852522.
- MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7028-403-2.
- Od řemesla k umění: výstava prací Střední průmyslové školy kamenické*. Hořice: Střední průmyslová škola kamenická, 1984, 1 sv.
- ODLOŽILÍK, Otakar. *Žižkovo vítězství u Hořic 1423*. V Praze: Kruh pro studium čs. dějin vojenských při vědeckém ústavu vojenském, 1934, 15 s.
- PRAHL, Roman a Petr ŠÁMAL. *Umění jako dekorace a symbol: výzdoba reprezentačních staveb Prahy v éře historismu, secese a moderny*. Praha: Gallery, 2012. ISBN 9788086990910.
- PRAHL, Roman. *Umění náhrobku v českých zemích let 1780–1830*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1188-9.
- PRECLÍK, Vladimír. *Přišel jsem pozdravit sochy*. Praha: Gallery, 2004, 277 s. ISBN 80-86010-88-0.
- Proměny kamene: 100 let Střední průmyslové školy kamenické v Hořicích: Praha, 9. 8. – 9. 9. 1984*. Praha: Svaz českých výtvarných umělců, 1984, 1 sv.
- ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.
- SAMARA, Timothy. *Grafický design: základní pravidla a způsoby jejich porušování*. V Praze: Slovart, 2008, 272 s. ISBN 9788073910303.
- Sborníček. Muzeum Podkrkonoší v Trutnově*. [Odpovědný red.]: Horák, Václav. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší Trutnov, 2005. 4. 150 s.
- SLOUKA, Jiří. *Kámen: od horniny k soše*. Praha: Grada, 2007. 143 s. ISBN 978-80-247-1258-1.

- SLOUKA, Jiří. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2996-1.
- Sto školních let Střední průmyslové školy kamenické v Hořicích v Podkrkonoší: 1884–1984*. Hořice: Střední průmyslová škola kamenická, 1984, 86 s.
- SŮVA, Josef. *I. mezinárodní sochařské symposium '66: Hořice v Podkr., Československo*. Hradec Králové: Krajská galerie, 1966, 1 sv., obr. příl.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra a Michaela JOHNOVÁ ČAPKOVÁ. *Plánování edukačních aktivit v muzeu: od strategického plánu k přípravě edukačního programu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4626-4.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.
- ŠTENC, Jan. *Umění: Sborník pro českou výtvarnou práci*. XII. Praha: J. Štenc, 1940.
- ŠTURSA, Jan. *Jan Štursa: výběr z díla*. V Praze: Melantrich, 1940.
- TICHÝ, Erik. *120 let hořické školy pro sochaře a kameníky: 1884–2004*. V Hořicích: Střední průmyslová škola kamenická a sochařská, 2004, 105 s.
- TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. 3., značně rozšířené vyd. V Praze: Rudolf Ryšavý, 1950.
- TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. 3., značně rozšířené vyd. V Praze: Rudolf Ryšavý, 1947.
- TOMÍČKOVÁ, Oldřiška a Václav BUKAČ. *Hořice*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011, 60 s., [96] s. obr. příl. ISBN 978-80-7432-109-2.
- TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice: Město Hořice, 2008, 319 s.
- UHLÍŘ, Lev. *Ladislav Šaloun a jeho dílo*. Praha: Česká grafická Unie, 1930, 57 s.
- VOLAVKA, Vojtěch. *České malířství a sochařství 19. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. Učebnice pro vysoké školy.
- VOLAVKA, Vojtěch. *Jak vzniká socha: technika a tvůrčí proces v průběhu věků*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1956. Umění lidu.
- VOLAVKA, Vojtěch. *O moderním umění*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1961. Teorie umění.
- WITTLICH, Petr. *České sochařství ve 20. století: 1890–1945*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. Odborná literatura pro učitele.
- WITTLICH, Petr. *Sochařství české secese*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2000. ISBN 8071849731.
- ZHOŘ, Igor. *Klíče k sochám: (čtení o sochách a sochařích)*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 184 s., [13] s. obr. příl. Objektiv.

Český svět: Hořicům v Podkrkonoší. 1925, XXI(35).MANN, F., ed. *Hořice v Podkrkonoší: Město a okres. Díl I.* Praha: nákl. vl., 1934. 128 s. Knihovna národohospodářských informací; Sv. 12.

Památník velectěným vystavovatelům a navštěvovatelům věnuje Josef Fejfar: [Hořice: Výstava 1903]. Hořice: nákl. vlast. [zvěrolékař], 1903. 48 s.

Památník slavnosti odevzdání pomníku Dra. Ant. Dvořáka v Hořicích. Hořice: Komitét pro postavení pomníku Dvořákova z hudebního spolku Dalibor a ze zpěváckých spolků Ratibor, Vesna, 1910, 18 s.

Katalog výstavy českého severovýchodu v Hořicích roku 1903. Hořice: Výstavní výbor, 1903. 175 s.

Lyra: orgán hudebního spolku "Dalibor" v Hořicích. Nový Bydžov: Ferd. Pavelka, [1883]-1913.

Smetanův památník vydaný při slavnostním odhalení prvního pomníku Bedř. Smetany dne 2. srpna 1903 v Hořicích, spojeném s XI. sjezdem "První české pěvecké župy". Hořice: Slavnostní výbor pro odhalení Smetanova pomníku v Hořicích, 1903, 40 s.

L. Šalouna Husův pomník v Hořicích: odevzdán veřejnosti 5. července 1914. Hořice: Komitét pro postavení Husova pomníku, 1914.

Katalog Podkrkonošské výstavy českého odboje, práce a svérázu kraje v Hořicích v Podkrkonoší: 22. červenec – 19. srpen 1934. V Hořicích: Výstavní výbor, 1934. 64 s.

POUR, Jaroslav. *Okres Hořice v Podkrkonoší. Minulost a přítomnost. II. Město Hořice.* Hořice, 1957–1958. (rukopis uložen v Městském muzeu a galerii v Hořicích)

Městské muzeum a galerie Hořice, fond: H 7596, Jaroslav Plichta, osobní korespondence a novinové výstřižky.

Městské muzeum a galerie Hořice, fond: H 7589, Miloslav Vávra, osobní korespondence a kartotéka osobnosti.

DUCHAČ-VYSKOČIL, František. Jak byl vytvořen pomník Mikoláše Alše v Hořicích. *Pod Zvičinou: Sborníček vlastivědný věnovaný mládeži okresu hořického, jaroměřského a královédvorského.* Dvůr Králové n. L., 1927, VII.(1926–1927), s. 97–101.

Periodika:

VÁCHOVÁ, Jindra. Poničená socha Krakonoše se dočkala opravy: za režijní cenu ji restauruje hořický rodák L. Werkmann. *Hradecké noviny*. 1998, roč. 7, č. 241, s. 2. ISSN 1210-602x.

VOLAVKA, Vojtěch. Přehled soudobého českého sochařství. *Umění: Sborník pro českou výtvarnou práci řídil Jan Štenc*. Praha: Jan Štenc, 1940, 1939–1940(12), 317–359.

KRÁTKÝ, Karel. Před 115 lety se narodil hořický sochař František Ducháč-Vyskočil. *Hořické občasné noviny*. Hořice, 2001, č. 3, s. 5.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Ladislav Šaloun a Hořice. *Hořické noviny*. 2014, (5), 1.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Mořic Černil. *Pod Zvičinou*. Hořice, 1999, 17(4), 5–6.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Juro Jánošík. *Pod Zvičinou*. Hořice, 1999, 17(3), 5–7.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Významné výročí: Pavel Jiříček. *Pod Zvičinou: Vlastivědná čítanka*. Hořice, 2001, 19(4), 4–5.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Pomník Petra Maixnera ve Smetanových sadech: 85. výročí. *Pod Zvičinou: Vlastivědná čítanka*. Hořice, 2002, 20(2), 4–6.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Žižkovo vítězství u Hořic (2): První pomník Jana Žižky z Trocnova. *Pod Zvičinou: Vlastivědná čítanka*. Hořice, 2013, 31(2), 6–11.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Sto let od postavení Husova pomníku v Hořicích (2). *Pod Zvičinou: Vlastivědná čítanka*. Hořice, 2014, 32(2–3), 13–19.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. Hořické spolky a první Dvořákům pomník. *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník*. Semily, 2001, (Sv. 14), 175–182. ISSN 1211-975X.

KYSELO, Jan. Krakonoš: O vzniku sochy Krakonoše ve Smetanových sadech. *Pod Zvičinou: Sborníček vlastivědný věnovaný mládeži okresu hořického*. Hořice: Budeč, 1920, I.(35/1), 77–78.

Muž práce. *Pod Zvičinou: Sborníček vlastivědný věnovaný mládeži okresu hořického*. Hořice: Budeč, 1920, I.(35/1), 18–20.

KLOUTVOR, Tomáš. Šalounův Krakonoš a jeho blízcí. *Krkonoše. Jizerské hory*. 2013, roč. 46, č. 11, s. 40–41. ISSN 1214-9381.

Internetové zdroje:

BIČIŠTĚ, Pavel a Michal JAKL. Vrch Gothard. *Hořice v Podkrkonoší* [online]. Hořice: MIC, 2007 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.horice.org/cz/kultura-a-pamatky/pamatky-a-zajimavosti/vrch-gothard/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání včetně přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením [online]. MŠMT ČR, 2015, cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Dekorační kameny: Obchodní název: hořícký pískovec [online]. 2009 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://www.geology.cz/app/eurolithos/dk_cz.pl?tt_=s&iddk_=10049

Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2015 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, 104 s. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556287/1300721503.pdf>

Soustava Česká tabule. *Katedra geografie* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2004 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://geography.upol.cz/soubory/lide/smolova/GCR1/text_ceska%20tabule.pdf

Hořícká sochařská symposia 2002–2006 [online]. Hradec Králové: Garamon, 2007, s. 72 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.symposiumhorice.cz/images/img/ruzne/KATALOG_dvojstrany_72bpi.pdf

HYLMAR, Tomáš. Mariánský sloup v Hořicích. *Sborníček 4: Příspěvky Muzea Podkrkonoší v Trutnově* [online]. Trutnov, 2005 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://www.horice.org/images_/2005/08srpen/17_sousosi/marinaskysloup.htm

Juraj Jánošík. *Wikipedie* [online]. 2016 [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Juraj_J%C3%A1no%C5%A1%C3%ADk

Jánošík skončil na háku za žebro. Tak se zrodila legenda.. *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2016-07-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1111102-janosik-skoncil-na-haku-za-zebro-tak-se-zrodila-legenda>

Další textové zdroje použité v Pracovních listech Pomníková tvorba:

Antonín Dvořák. *Národní divadlo* [online]. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
<http://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/antonin-dvorak>

Antonín Dvořák: dílo – úplný seznam [online]. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
<http://www.antonin-dvorak.cz/dilo>

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, s. 340. ISBN 8020006095.

Bedřich Smetana. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Bed%C5%99ich_Smetana

JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české, výbor*. 3. vyd. Praha: SPN, 1973.

Mikoláš Aleš. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
<http://www.radio.cz/cz/static/mikolas-ales>

Zdroje fotografií

Obr. 1: Pomník mistra Jana Husa v Hořicích, Ladislav Šaloun. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: http://foto.turistika.cz/foto/13416/33951/full_379f90_f_normalFile1-ap8210668.jpg

Obr. 2: Mrtvý Abel, Quido Kocián. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 3: Probuzení, Jan Štursa. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 4: Pomník Bedřicha Smetany, Mořic Černil. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 5: Ukázky žákovských prací. Zdroj fotografií: autorka K. Kulichová

Obr. 6: Jeník a Mařenka, pom. Bedřicha Smetany, Mořic Černil . Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 7: Husité na stráži, Václav Suchomel. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 8: Pomník Petra Maixnera, Václav Suchomel. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 9: Dívka zahradnice, Václav Suchomel. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Souso%C5%A1%C3%AD_P%C5%99%C3%A1tel%C3%A9_stromov%C3%AD_-d%C3%ADvka_\(Ho%C5%99ice\),_%C5%BDi%C5%BEkova,_p%C5%99ed_%C4%8Dp._866,_%C5%A1kola_Daliborka.JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Souso%C5%A1%C3%AD_P%C5%99%C3%A1tel%C3%A9_stromov%C3%AD_-d%C3%ADvka_(Ho%C5%99ice),_%C5%BDi%C5%BEkova,_p%C5%99ed_%C4%8Dp._866,_%C5%A1kola_Daliborka.JPG)

Obr. 10: Chlapec zahradník, Václav Suchomel. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Souso%C5%A1%C3%AD_P%C5%99%C3%A1tel%C3%A9_stromov%C3%AD_chlapec_\(Ho%C5%99ice\),_%C5%BDi%C5%BEkova,_p%C5%99ed_%C4%8Dp._866,_%C5%A1kola_Daliborka,.JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Souso%C5%A1%C3%AD_P%C5%99%C3%A1tel%C3%A9_stromov%C3%AD_chlapec_(Ho%C5%99ice),_%C5%BDi%C5%BEkova,_p%C5%99ed_%C4%8Dp._866,_%C5%A1kola_Daliborka,.JPG)

Obr. 11: Krakonoš, Ladislav Šaloun. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 12: Pomník Antonína Dvořáka, Miloslav Vávra. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 13: Jánošík, Franta Úprka. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 14: Muž práce, Ladislav Šaloun . [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: http://www.vybezek.eu/images/stories/ivo/2013/04/horice/DSC_2368.JPG

Obr. 15: Tyrš myslitel, Jaroslav Plichta. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 16: Mikoláš Aleš, František Duhač-Vyskočil. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Obr. 17: Ptačí studánka, Blažena Podpěrová-Borovičková. Zdroj fotografie: autorka K. Kulichová

Zdroje fotografií v pracovních listech Pomníková tvorba:

Mapa Smetanových sadů, upraveno. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
http://www.horice.org/PrevodFiles/_uploads/smetanovysady1.jpg

Fotografie Ladislava Šalouna, upraveno. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
http://img.ceskatelevize.cz/program/porady/1095813559/foto/204562226000013_saloun.jpg

Mikoláš Aleš: Cyklus Vlast – Krkonoše. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
http://img.radio.cz/pictures/obrazy/ales_mikolas/vlast_krkonose.jpg

Kamenické nástroje, upraveno.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, s. 340. ISBN 8020006095.

Podpis Ladislava Šalouna, upraveno. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z:
http://www.s-antikvariat.cz/media/smetana/catalog/product/cache/1/image/9df78eab33525d08d6e5fb8d27136e95/zzumeni/aaumenini_0002.jpg

Ostatní obrázky a fotografie zdroj: autorka K. Kulichová

Přílohy

Obsah příloh:

Příloha A: Slovníček odborných termínů

Příloha B: Pracovní listy Pomníková tvorba

Příloha C: Řešení pracovních listů Pomníková tvorba

Příloha D: Dotazník k pracovním listům Pomníková tvorba

Příloha A: Slovníček odborných termínů⁷²

Forma – tvar, podoba, termín se vztahuje ke kompozici, hmotě, ploše, uměleckému rukopisu. Je vyjádřením obsahu. Můžeme ji vnímat svými smysly. Obsah a forma se vzájemně podmiňují.

Obelisk – jehlan či hranol zakončený malým jehlanem (pyramidionem), často monolit (z jednoho kusu kamene). Pochází z Egypta, od konce renesance je chápán jako památník, místo slávy.

Obsah – vztah umělce k danému tématu, umělcova myšlenka, to, co dílo vyjadřuje.

Plaketa – (fr. plaque, plaquette), nízký reliéf zpravidla čtvercového nebo obdélníkového tvaru, zřídka kdy kruhový nebo oválný; je blízká medaili, má reliéfní avers, avšak jen výjimečně reliéfní revers. Pamětní reliéf.

Plastický – dílo objemově vytvořené nanášením hmoty

Plastičnost – (z řec. plasso – tvořit), v soch. vlastnost modelačního materiálu, tvárnost a poddajnost. Také označení pro trojrozměrnost plastiky

Plastika – socha, sochařství

Plenér – exteriér

Plintus – sokl

Podobizna – portrét

Podstavec – sokl, plintus, blok s nosnou funkcí

Pomník – též památník nebo monument, obecně jakýkoli významný výtvar, jenž je svědectvím kulturního a civilizačního vývoje, v užším slova smyslu architektonické nebo sochařské dílo, jehož posláním je připomínat pomyslnou nebo skutečnou událost či osobnost, ale i humanistické, etické aj. hodnoty. Termín p. je vztahován převážně k soše, termín památník převážně k architektonickému dílu (Památník osvobození na Vítkově, Praha). Památníky se staly i celé přírodní nebo urbanistické lokality, např. Lidice, terezínská pevnost, Osvětim,...

Proporce – (lat. proportio – rovný poměr), míra a vztah proporční soustavy, jíž se řídí malířské, grafické a sochařské zobrazení člověka, zvířete, věci apod. a jejíž zákonitosti je podřízena také architektura.

---

⁷² BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, 429 s. Hesla upravena.

Reliéf – (it. rilievo, fr. relief), obor sochařství, v němž figury, zvířata, rostliny, architektura a věci, případně nepředmětné tvary, jsou zpodobeny plasticky nebo skulptivně tak, že zůstávají spojeny se základní plochou materiálu, na němž jsou rozvinuty. Tato plocha může být zakřivena, např. po obvodu vázy, hlavice, podle výklenku apod. R. má pouze průčelní pohled, jemuž je pojetí tvaru a prostoru podřízeno. Může být nízký (bas-relief), vysoký (haut-relief) nebo glyptický (relief en creux); někdy je rozlišován ještě poloreliéf (it. mezza rilievo). Každý z nich může být použit pro všechny sochařské hmoty – slonovinu, mrožovinu, dřevo, štuk, kámen, kov apod. Je také považován za sochařský obor, přibližující se malířství.

Replika – dílo vytvořené opakováním již hotového výtvaru jeho autorem nebo jeho dílnou. Vzniká zpravidla téměř současně s originálem, někdy i v několika exemplářích. Odlišnost replik je zachycována v odborné literatuře. Repliku je třeba odlišovat od kopie a padělku.

Reprodukce – (lat. re – znovu, producere – tvořit), postup znovuvytvoření díla buď ve stejném materiálu, technice a velikosti, nebo v materiálu, technice a velikosti jiné, než je původní dílo, které je výsledkem tohoto postupu. Reprodukci mohou být např. odlitky soch (s výjimkou pěti prvních odlitků, považovaných podle zvyklostí i právně za originál), grafické listy, rekonstrukce zničeného díla, replika, kopie, padělek apod.

Restaurace památky – v památkové péči obnova památky, při níž jsou podstatné části dávány do původního vzhledu

Retuš – v umělecké grafice oprava provedená buď na štočku, nebo na otisku. V počítačové grafice oprava a úprava fotografií, vymazání nepotřebných detailů, zamaskování nedokonalostí, dokreslení požadovaných tvarů, atd. Bývá zneužívána falzifikátory.

Skulptivní – (řec. sculperē – ryji, vyřezávám, odřezávám), dílo objemově vytvořené ubíráním hmoty; je opakem plastického.

Socha – dílo vytvořené skulptivní (řezbářství, skulptura) nebo plastickou modelační technikou (plastika) ze sochařských a modelačních materiálů a nástrojů, které těmto technikám a hmotám odpovídají. S. je objemová (trojrozměrná). Též skulptura.

Sochařská kresba – kresba provedená sochařem jako přípravná fáze sochy (náčrt, studie apod.), jako podklad pro smlouvu, ale také jako volná a samostatná kresba bez přímého vztahu k představě určité sochy. Převažuje zřetel k objemům a modelaci, obrysu, rytmu a dynamice hmoty, konstrukci, kompozici, kánonu apod. Není bezpodmínečnou součástí sochařské tvorby.

Sochařská technika – postup vytvoření díla podmíněný sochařským materiálem a nástrojem. Dělí se do dvou hlavních skupin, na *kamenické (glyptické) a řezbářské skulptivní techniky*, založené na odebírání materiálu, hmoty kamene a dřeva

otesáváním, odřezáváním a odbrušováním, a na *plastické techniky*, zpracovávající hlinu, štuk, vosk apod. hmoty přidáváním, kupením hmoty kolem jádra.

Sochařský materiál – hmota, v níž je sochařské dílo realizováno a jež je v těsném vztahu k technice a soch. nástrojům. Materiálem sochy může být cokoli. Pojetí materiálu je vždy historicky podmíněno. Na volbě m. se projevuje i soch. téma, obsahový záměr aj. Volbou materiálu se projevuje i postavení sochařství uvnitř společnosti, která tvorbě určitého typu umožňuje realizace v nákladných materiálech (zlacení, pokovení chromem, bronz), zatímco tvorbě jiného typu a jiných funkcí tyto možnosti nedává. Volbu materiálu ovlivňuje celková dobová situace – je-li nepřiznivá, vede k hledání a použítá přístupných materiálů (železné odlitky a kamenolijectví za první světové války; cínové odlitky za druhé světové války). V zásadě je materiál dělen na skulptivní a plastický.

Sochařský nástroj – soch. materiálem a technikou podmíněný nástroj, určený k soch. pracím; je k němu přiřazována i modelující lidská ruka. Obecnou zásadou zůstává při opracování materiálu postup používající napřed větší a pak teprve menší a jemnější nástroje. Mezi kamenické sochařské nástroje patří špičák, dláto, zubák, dvojjzub, vrták, běžící vrták, sedlák, kamenické kladivo, perlík, dřevěná palice, sekáč, rýhovačka, pospěch, zrnovák, pemrlice, makáček, štípací klín, skokan ad. Nástroje jsou v současnosti nahrazovány stroji, zejm. při obtížných přípravných pracích a konečné úpravě. Běžně se používají ruční i kotoučové pily, vzduchová i elektrická automatická dláta, lanové pily k rozřezávání a odřezávání kamene, soustruhy, brusky a leštičky, ruční pily, vrtačky, laser apod.

Sousoší – kompozice dvou a více figur tvořících výtvarný a významový celek. Termín se vztahuje k volné sochařské kompozici, nikoli k reliéfu.

Štuk – též stucco (it.), hmota ze sádry, vápna a písku, snadno ztvárnitelná, avšak rychle tuhne. Je používán na omítky, plastické interiérové ozdoby i pro reliéfní a volnou plastiku.

Tečkovací strojek – též bodovací strojek, v soch. lehký kovový přístroj o několika otočných ramenech a posuvných jehlách; slouží k prostorovému přenášení měř z modelu na materiál, v němž má být model realizován. Stojek míry pouze přenáší, nezvětšuje ani nezmenšuje.

Příloha B: Pracovní listy Pomníková tvorba

Pro potřeby školy byly pracovní listy umístěny jako samostatná příloha diplomové práce na CD ROM, a tím je umožněn individuální tisk.

Příloha C: Řešení pracovních listů Pomníková tvorba

Úkol č. 2	Obroditelé např.: Josef Jungmann, Josef Kajetán Tyl, František Čelakovský, Václav Matěj Kramerius, Karel Havlíček Borovský Národní velikáni např.: Jan Hus, Karel IV., Jan Žižka, Tomáš Garrigue Masaryk, Přemysl Otakar II., Václav Havel
Úkol č. 3	Tyrše
Úkol č. 4	1)d, 2) a, 3) e, 4)b, 5) f, 6) g, 7) c
Úkol č. 6	Pomník mistra Jana Husa; 1870–1946; secese
Bedřich Smetana – přesmyčky	Libuše, Blaník, Hubička, Dalibor, Tajemství, Vyšehrad, Šárka, Vltava
Úkol č. 10	Symfonické básně: Polednice, Karneval, Vodník, Husitská Opery: Král a uhlíř, Čert a Káča, Dimitrij, Rusalka Mše, oratoria: Rekviem, Hymnus Symfonie: Z nového světa Různé: Slovanské tance, Legendy, Mazurky
Úkol č. 12	Povolání Petra Maixnera: malíř
Úkol č. 13	Salaš – letní sídlo pastevců ovcí Čerpánek – džbánec Panna v bielom – víla Sličná – krásná Šohaj – chlapec, mladík Potřebovalť ji, nebo – potreboval ji, pretože Odsloužila – odvděčila Ukrutné pány – zlé pány (panstvo) Valaška – dlouhá sekera Třimal – držel

Ostatní úkoly vyžadovaly originální řešení.

Příloha D: Dotazník k pracovním listům Pomníková tvorba

Dobrý den,

na závěr naší exkurze po pomníkové tvorbě bych Vás chtěla požádat o laskavost. Do rukou jste právě obdrželi dotazník, jehož cílem je zhodnotit kvalitu zpracování Vámi vyplněných **pracovních listů Pomníková tvorba**. Dotazník Vám zabere jen chvíličku a poslouží k důležité zpětné vazbě v rámci diplomové práce. Prosím Vás o jeho čestné vyplnění.

Ohodnoťte výroky čísly od 1 do 5, přičemž:

1= úplný souhlas

2= spíše ano

3= nevím

4= spíše ne

5= úplný nesouhlas

1.	Pracovní listy oživily naši školní výuku.	
2.	Práce s pracovními listy Pomníková tvorba mě bavila (nenudil(a) jsem se).	
3.	Zadání úkolů bylo vždy jasné.	
4.	Pracovní listy nabízely různorodé úkoly.	
5.	Zadání úkolů pro mě bylo přiměřené (úkoly mi nečinily velké potíže).	
6.	Dozvěděl(a) jsem se nové informace.	
7.	Tyto informace naleznou uplatnění při školní výuce nebo v mém životě.	
8.	Při práci jsem využíval(a) svou fantazii.	
9.	Byla mi umožněna volnost ve vlastním vyjadřování (jazykovém i výtvarném).	
10.	Grafická úprava (vzhled) pracovních listů se mi líbila.	
11.	Uspořádání jednotlivých prvků na stránce působilo přehledně.	
12.	Na vlastní práci jsem měl(a) na papíře dostatek místa.	
13.	Texty, které doprovázely jednotlivá místa zastavení, byly srozumitelné.	
14.	Texty, které doprovázely jednotlivá místa zastavení, podávaly dostatečné informace.	
15.	Pochopil(a) jsem, co je smyslem pomníků a zároveň "Šalounovy mise".	
16.	Vysvětli smysl pomníků:	

Děkuji za Váš čas a přeji mnoho kreativních nápadů při výuce i v osobním životě.

Bc. Kateřina Kulichová